UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013 ŠTĚPÁN ČERNÝ

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Štěpán Černý (diplomant)

SMLUVNÍ A MIMOSMLUVNÍ POVINNOST K NÁHRADĚ ŠKODY (KOMPARACE SE ZAHRANIČNÍMI ÚPRAVAMI)

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): květen 2013

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29.4.2013

Poděkování

K vypracování této práce zapújčením nebo obstaráním materiálů a užitečnými radami přispěli (v abecedním pořadí) David Elischer, Francesco Merini a Luboš Tichý. Patří jim mé srdečné poděkování.

Obsah:

Úvod 3
1. Smluvní odpovědnost za škodu - základ odpovědnosti 4
1.1. Česká republika 4
1.2. Německo 5
1.3. Francie 7
1.4. Španělsko 9
1.5. Itálie 11
1.6. Srovnání 12
2. Odpovědnost smluvní strany za škodu třetí osoby 13
2.1. Česká republika 13
2.2. Německo 14
2.3. Francie 14
2.4. Španělsko 17
2.5. Itálie 18
2.6. Srovnání 18
3. Mimosmluvní odpovědnost za škodu 19
3.1. Česká republika 19
3.2. Německo 20
3.3. Francie 22
3.4. Španělsko 23
3.5. Itálie 25
3.6. Srovnání 26
4. Porušení dobrých mravů a odpovědnost za škodu 26
4.1. Česká republika 26
4.2. Německo 29
4.3. Francie 29
4.4. Španělsko 30
4.5. Itálie 30
4.6. Srovnání 30
5. Protiprávnost 31
5.1. Česká republika 31
5.2. Německo 35
5.3. Francie 36
5.4. Španělsko 37
5.5. Itálie 39
5.6. Srovnání 39
6. Zavinění 40
6.1. Česká republika 40
6.2. Německo 43
6.3. Francie 45
6.4. Španělsko 45
6.5. Itálie 47
6.6. Srovnání 48

7. Příčinná souvislost 48
7.1. Česká republika 48
7.2. Německo 50
7.3. Francie 51
7.4. Španělsko 52
7.5. Itálie 53
7.6. Srovnání 54
8. Škoda, rozsah a způsob její náhrady 54
8.1. Česká republika 54
8.2. Německo 55
8.3. Francie 57
8.4. Španělsko 59
8.5. Itálie 60
8.6. Srovnání 60
9. Omezení práva na náhradu škody 61
9.1. Česká republika 61
9.2. Německo 63
9.3. Francie 64
9.4. Španělsko 64
9.5. Itálie 65
9.6. Srovnání 66
Závěr 68
Seznam zkratek 71
Použitá literatura 72
Contractual and non-contractual liability to damages (a comparison with foreign legislation) 74

Úvod

Smluvní a mimosmluvní odpovědnost mohou na první pohled evokovat jasné hranice. Smluvní odpovědnost nastává při porušení smluvní povinnosti, mimosmluvní odpovědnost naopak není spojena se smluvním vztahem. Nelze však opomenout, že v některých právních řádech, včetně českého, není smluvní a mimosmluvní odpovědnost rozlišována

a nejsou pro ně zvláštní pravidla. Je tedy důvod pro jejich rozlišování? Jaká je situace v zahraničních úpravách, kde jsou smluvní a mimosmluvní odpovědnost rozlišeny, je zde mezi nimi jasná hranice nebo vznikají při jejich aplikaci obtíže? Jak se tyto úpravy liší mezi sebou a jak se liší od naší účinné a od naší platné právní úpravy? Na tyto otázky zaměřím svou pozornost, abych nakonec ze svého pozorování vybraných právních úprav vyvodil obecný závěr o odlišnosti smluvní a mimosmluvní odpovědnosti.

Svou práci omezím na obecné případy odpovědnosti a materiální škodu. Omezím se na zákonnou úpravu v daných občanských zákonících. V zahraniční úpravě se budu snažit postihnout některé základní tendence bez hlubší znalosti příslušné judikatury. Budu zkoumat úpravu odpovědnosti v České republice obsaženou v občanském zákoníku, obchodním zákoníku a novém občanském zákoníku. Dále podám přehled vybraných zahraničních úprav, a sice úpravy v Německu, Francii, Španělsku a v Itálii. U každé z výše uvedených úprav se budu zabývat kromě smluvní odpovědnosti za škodu a mimosmluvní odpovědnosti za škodu také otázkou odpovědnosti smluvní strany za škodu třetí osoby a odpovědností za škodu vzniklou porušením dobrých mravů. Poté se budu věnovat vybraným elementům mimosmluvní odpovědnosti s poznámkami k některým zvláštním pravidlům pro oblast smluvní odpovědnosti: protiprávností, zaviněním, příčinnou souvislostí, škodou a její náhradou a omezením práva na náhradu škody. U každé zkoumané problematiky zahrnu srovnávací přehled.

1. Smluvní odpovědnost za škodu - základ odpovědnosti

1.1. Česká republika

Základním ustanovením obecné odpovědnosti za škodu je §420 občanského zákoníku [1] (dále jen "OZ"). Vzhledem k požadavku porušení "právní povinnosti" se tak bez potřeby dalšího ustanovení vztahuje na smluvní i mimosmluvní odpovědnost. Jedná se o subjektivní odpovědnost (viz 6.1).

V obchodním zákoníku[2] (dále jen "ObchZ") je základním ustanovením povinnost k náhradě škody vzniklé porušením povinnosti ze "závazkového vztahu" (§373 ObchZ). Obdobně se však použije i pro mimosmluvní odpovědnost (§757 ObchZ). Jedná se o objektivní odpovědnost s poměrně širokými liberačními důvody (viz 5.1).

Nový občanský zákoník[3] (dále jen "NOZ") obsahuje v oblasti náhrady škody ustanovení o porušení zákonné povinnosti (§2910 NOZ) a o porušení smluvní povinnosti (§2913 NOZ). To ho sice odlišuje od stávající společné úpravy povinnosti k náhradě škody v občanském a obchodním zákoníku. Oba případy jsou však upraveny v Hlavě III Závazky z deliktů. Úprava smluvní a mimosmluvní odpovědnosti je pak podobně jako již od ABGB jednotná.[4]

První část první věty §2913 odstavce 1 NOZ ("*Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně [...]*") je v zásadě shodná s první částí první věty §373 odstavce 1 obchodního zákoníku ("*Kdo poruší svou povinnost ze závazkového vztahu, je povinen nahradit škodu tím způsobenou druhé straně [...]*"). Jedná se o objektivní odpovědnost s liberačními důvody (viz 5.1). Ustanovení §2913 odstavec 1 NOZ mluví o porušení povinnosti ze smlouvy (namísto porušení povinnosti

---

[1] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 29. 4. 2013].

[2] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 29. 4. 2013].

[3] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 29. 4. 2013].

[4] PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-714-8., s. 91.

ze závazku). Podle důvodové zprávy "*se vytýká porušení smluvní povinnosti jako základní a typický případ.*"[5] Ustanovení se nicméně podle §1723 odstavce 2 NOZ přiměřeně použije i na závazky vznikající na základě jiných právních skutečností, těmi jsou podle odstavce 1 mimo smluv protiprávní činy a jiné právní skutečnosti[6], které jsou k tomu způsobilé. Bylo by tedy přesnější mluvit o porušení závazku; závazek "*může vyplývat i z nesmluvního titulu, vždy to ale bude vztah mezi rovnými subjekty.*"[7] Ohledně aplikace ustanovení o povinnosti k náhradě škody vzniklé porušením zákona (§2910 NOZ) v případě závazků vzniklých z protiprávních činů, které porušují povinnost nevyplývající ze smlouvy (nebo nesmluvního titulu mezi rovnými subjekty) nejsou pochybnosti.

1.2. Německo

Nárok na náhradu škody vyžaduje porušení smluvní povinnosti, v důsledku kterého vznikne škoda, a porušení povinnosti péče dlužníkem (§280 odst. 1 BGB[8]). Nesplnění smluvní povinnosti je objektivní skutečností. K odpovědnosti dlužníka se však obecně vyžaduje, aby jednal bez povinné péče; tento požadavek není splněn například pokud nemožnost plnění nastala náhodou.[9]

Škodou na čistě ekonomických zájmech se rozumí zhoršení majetku, které nastalo bez porušení absolutně chráněných práv.[10] Rozsáhlá odpovědnost za tuto škodu je uznána v smluvních vztazích, kde pro to mluví množství důvodů: odpovědnost je omezená na smluvní strany a nehrozí tak nevypočitatelné množství žalobců, jedná se o povinnosti mezi smluvními stranami, které jsou méně omezující než povinnosti vůči

---

[5] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku [online]. [cit. 29. 4. 2013] Dostupná z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf, s. 1143.

[6] op. cit., s. 1005: "*Zbývající důvody vzniku závazků jsou rozličné a řadí se pod zbytkový typ (variae causae), anebo se přiřazují buď ke smlouvám jako quasikontrakty, anebo k deliktům jako quasidelikty.*"

[7] PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-714-8., s. 256.

[8] Bürgerliches Gesetzbuch. Gesetze im Internet [právní informační systém]. Berlin: CC-RIS. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupný z: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html

[9] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 190.

[10] op. cit., s. 193.

každému, čistě ekonomické zájmy jsou stranám navzájem zřejmější, strany také obecně sledují podnikatelské zájmy, pokud přitom ohrožují zájmy jiného, zdá se vhodné, aby se na ně vztahoval vyšší požadavek povinné péče.[11] Odpovědnost za čistě ekonomické zájmy vyžaduje jejich zřejmost (ta je dána také mezi smluvními stranami), nicméně zřejmost může být nahrazena faktickou znalostí, a to například znalostí smluvní strany o smlouvě druhé smluvní strany s třetí osobou, tato skutečnost může dát vzniknout další odpovědnosti za čistě ekonomické zájmy.[12] Mimosmluvní povinnosti jednat k ochraně čistě ekonomických zájmů jsou omezené, naopak je tomu v případě smluvních stran, ty mají také přísnější povinnost péče, když mají povinnost předejít tomu, aby druhé straně vznikla škoda (například poskytnutím informací, varováním).[13]

Při uplatnění náhrady škody lze podle okolností zvolit smluvní nebo mimosmluvní režim, v některých případech, kdy je uplatněna mimosmluvní odpovědnost namísto smluvní odpovědnosti, může být podřízena promlčecí době pro smluvní odpovědnost (6 měsíců namísto 3 let u mimosmluvní odpovědnosti).[14] Obecně se aplikují rovněž smluvní omezení nároku na náhradu škody.[15] Příkladem je aplikování standardu pro odpovědnost společníka (podle §708 BGB), přestože je zvolen mimosmluvní režim; standard spočívá v péči, kterou společník obvykle vykonává při plnění povinností ve vlastních záležitostech, to je příznivější než obecný standard náležité péče (§276 odst. 2 BGB).[16] Nevylučuje však odpovědnost za hrubou nedbalost (§277 BGB).

Německé právo rozlišuje smluvní a mimosmluvní odpovědnost a oblast, která nespadá plně ani do jedné kategorie. Její ignorování vedlo v minulosti k zařazování odpovědnosti za porušení předsmluvní (speciální) povinnosti péče do kategorie smluvní

---

[11] op. cit., s. 195.

[12] op. cit., s. 199.

[13] op. cit., s. 95.

[14] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 39-41.

[15] op. cit., s. 43.

[16] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 104-105.

odpovědnosti, tato povinnost má však sloužit k ochraně věcí a patří proto k mimosmluvním povinnostem; k těm je řazeno také porušení povinnosti ochránit jiné proti riziku souvisejícímu s aktivitou nebo vlastnictvím povinného.[17] Do této prostřední skupiny je možné řadit povinnost něco darovat: pokud darující strana nesleduje svůj ekonomický zájem, je omezena její odpovědnost za porušení povinnosti (podle §521 BGB je dárce odpovědný jen za úmysl nebo hrubou nedbalost).[18] Porušení smluvní povinnosti je blízké také porušení *positive Forderungsverletzungen* - povinnosti péče mezi smluvními partnery odlišné od prodlení nebo následné nemožnosti, ta je zde i v případě, že se smlouva ukáže neplatnou; zavinění je však třeba posuzovat subjektivně.[19] Dalšími situacemi jsou culpa in contrahendo, odpovědnost za prospekt, odpovědnost osob s určitým postavením s vyšší možností vlivu na sféru jiných osob (například odpovědnost insolvenčního správce zúčastněným stranám za majetkovou škodu způsobenou porušením povinností ze své funkce), omezenější je odpovědnost u smluv s ochranným účinkem ve prospěch třetích stran.[20]

Někteří autoři tak prosazují místo konkurenčních základů nároku (smluvní a mimosmluvní) společný základ, a podle blízkosti vztahu mezi poškozeným a škůdcem sestavení pravidel pro kritérium odpovědnosti a její následky na základě smluvní odpovědnosti, mimosmluvní odpovědnosti nebo kombinace obojího.[21]

1.3. Francie

Úprava smluvní odpovědnosti je obsažena v článcích 1146 až 1155 Code civil[22]. Článek 1146 Code civil váže vznik nároku na náhradu škody na prodlení dlužníka. Dlužník se může zprostit povinnosti náhrady škody, pokud prokáže, že nesplnění povinnosti je důsledkem příčiny vylučující odpovědnost (*cause étrangère*), která mu

[17] op. cit., s. 94.

[18] op. cit., s. 97.

[19] op. cit., s. 98.

[20] op. cit., s. 99-100.

[21] op. cit., s. 102.

[22] Code civil, 1804. Légfrance [právní informační systém]. Paris: SGG. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupný z: http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20130429

nemůže být přičítána, a že nejedná ve zlé víře (*mauvaise foi*) (článek 1147 Code civil). Odpovědnost je podle článku 1148 rovněž vyloučena v případě, kdy dlužník nemohl splnit svou povinnost (konat, dát, anebo konal to, co nesměl) v důsledku vis maior (*force majeure*) nebo náhody (*cas fortuit*). V případě nesplnění smlouvy v důsledku úmyslu (*dol*) dlužníka zahrnuje náhrada škody vzhledem k škodě vzniklé věřiteli a ušlému zisku jen to, co je bezprostřední a přímý důsledek nesplnění smlouvy (čl. 1151 Code civil).

Podmínkou smluvní odpovědnosti je existence smlouvy. Judikatura však uznala její splnění i v případech "čestných závazků" (*engagement moral ou d'honneur*), kterými se strany necítí právně vázány, což by podle jejich mínění mělo vyloučit možnost odpovědnosti, pokud mohou být chápány jako nerozporná vůle zavázat se druhé straně.[23]

Jednotný není názor na režim odpovědnosti v případě bezplatného poskytování služeb, soudy aplikují v některých případech mimosmluvní režim (například u bezplatné přepravy osob, dokonce i v případě, kdy se osoby podílely na cestovních nákladech), v některých případech pak režim smluvní odpovědnosti (dobročinné smlouvy "*contrat de bienfaisance*"), v jiných případech ve snaze ochránit toho, kdo poskytuje bezplatnou službu, dokonce smluvní režim ve vztahu k němu a mimosmluvní režim ve vztahu k příjemci; smluvní režim přitom není nezbytně výhodnější pro poškozeného.[24]

Ustanovení článku 1135 Code civil stanoví, že smlouvy (*convention*) zavazují nejenom k tomu, co je v nich vyjádřeno, ale také k tomu, co spravedlnost, zvyk nebo zákon určují podle povahy závazku. Na tomto základě stanovila judikatura na některé smlouvy povinnosti, které nestanovily strany ani zákonodárce, například implicitní povinnost zajistit bezpečí cestujících při přepravě osob, nebo povinnost informovat, varovat a radit ukládaná profesionálům, pokud se zaváží dodat výrobky nebo poskytnout služby.[25] Cour de cassation dokonce na základě povinnosti plnit smlouvu

---

[23] VINEY, G. *Traité de droit civil: introduction a la responsabilité.* 3e éd. Paris: L.G.D.J., 2006. ISBN 978-2-275-03247-4. s. 492.

[24] op. cit., s. 495-497.

[25] op. cit., s. 501-502.

v dobré víře (článek 1134 alinéa 3 Code civil) v takovém případě dovodil povinnost upravit nebo opětovně sjednat pokračující smlouvu, nebo předběžnou smlouvu předcházející smlouvu definitivní.[26]

Smluvní režim odpovědnosti se uplatní ve vztahu k osobám, na které přechází oprávnění smluvních stran, například jejich dědice a případně jejich věřitele, pokud vykonávají "*action oblique*" (viz článek 1166 Code civil: "*Věřitelé mohou s výjimkou výhradně osobních práv vykonávat všechna práva a žaloby svých dlužníků*"), stejně tak cesionář, který se stane smluvní stranou; tyto osoby nelze pokládat za třetí strany.[27] Podle Chambre civil de la Cour de nemohou nepřímí poškození (*victimes par ricochet*), kteří nejsou oprávněnými (*ayant cause*) po svých zemřelých příbuzných, být oprávnění z implicitního ujednání cestovní kanceláře, což vylučuje uplatnění nároku na náhradu škody ve smluvním režimu. [28] To je však v rozporu s legislativním vývojem, který v oblasti dopravy podřizuje všechny poškozené, přímé i nepřímé *par ricochet* stejnému smluvnímu režimu.[29]

Mezi smluvním a mimosmluvním režimem odpovědnosti nelze volně volit. Tento princip označovaný jako "*non-cumul*" je přitom produktem nauky.[30] V případě splnění podmínek pro smluvní odpovědnost nelze aplikovat mimosmluvní odpovědnost. Negativně vyjádřeno, mimosmluvní odpovědnost má místo, pokud zde není smlouva nebo platná smlouva, nebo pokud mezi škůdcem a poškozeným není smluvní vztah, nebo pokud škoda nesouvisí s nesplněním smluvní povinnosti (omezení platí například i u smlouvy uzavřené podvodem nebo násilím).[31]

1.4. Španělsko

---

[26] op. cit., s.. 502-503.

[27] op. cit., s. 510.

[28] op. cit., s. 510.

[29] op. cit., s. 515.

[30] op. cit., s. 611-613.

[31] MALINVAUD, P. *Droit des obligations*. 7e éd. Paris: Litec, 2001. ISBN 2-7111-3289-7. s. 227.

Předmětem náhrady škody (*daños y perjuicios*) je škoda, která je způsobena osobami při plnění jejich závazků úmyslně, z nedbalosti nebo v důsledku prodlení, a škoda, která vznikla v jakékoliv souvislosti s nimi (článek 1101 Código civil[32]).

Odpovědnost dlužníka se (mimo výjimek) tradičně zakládá na porušení pravidla chování, které ukládá určité úsilí (*esfuerzo*) nebo opatrnost (*diligencia*), vyžaduje se tak, aby dlužník jednak vyvíjel určitou činnost ke splnění závazku, jednak vhodnými prostředky udržoval možnost takového plnění.[33] Většinová nauka a judikatura vychází v případě nesplnění závazku z presumovaného zavinění dlužníka ve formě nedbalosti, postupuje tak analogickou aplikací článku 1183.[34] Toto ustanovení se přitom vztahuje na ztrátu předmětu plnění v dispozici dlužníka (presumuje se zde ztráta z nedbalosti dlužníka, pokud neprokáže náhodu *caso fortuito*). V případech závazku za prostředky (povinnost jednat opatrně a pečlivě), nikoliv výsledek, musí věřitel naopak dokázat, že dlužník nevynaložil požadovanou opatrnost (*diligencia*), tato doktrína aplikovaná na lékařské odborníky však není přijímána naukou, s odkazem k obtížnosti poškozeného dokázat profesní zanedbání; úmysl se však nepředpokládá nikdy a musí se vždy dokazovat.[35]

V případě, že škodné jednání je zároveň porušením smluvní povinnosti a povinnosti nezpůsobit škodu jinému, jsou zde dány oba režimy odpovědnosti vedle sebe a v důsledku judikatury postupující v maximální prospěch poškozeného je možné zvolit jeden režim, nebo žalovat alternativně nebo subsidiárně, nebo dokonce nechat na soudci, aby aplikoval výhodnější úpravu.[36] Soud tak například může rozhodnout o náhradě škody na základě smluvní odpovědnosti, pokud žalobce žaloval z mimosmluvní odpovědnosti, ale jeho žaloba byla promlčena a ocitl by se tak bez

---

[32] Código civil, Real decreto de 24 de julio de 1889. BOE [právní informační systém]. Madrid: BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupný z: http://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763

[33] DÍEZ-PICAZO, L., GULLÓN, A. *Sistema de derecho civil.* 9a ed. Madrid: Tecnos, 2001. ISBN 84-309-3671-8. s. 199.

[34] op. cit., s. 200.

[35] op. cit., s. 200-201.

[36] op. cit., s. 540.

ochrany.[37] Žaloba z mimosmluvní odpovědnosti se promlčuje v jednoleté lhůtě od doby, kdy se o nároku poškozený dozvěděl (článek 1968 Código civil), naproti tomu žaloba ze smluvní odpovědnosti se promlčuje za 15 let (článek 1964 Código civil).

1.5. Itálie

Dlužník, který nesplní přesně dlužné plnění, je povinen nahradit škodu, pokud nedokáže, že nesplnění (*inadempimento*) nebo prodlení je způsobeno nemožností plnění z příčiny, kterou mu nelze přičítat (článek 1218 Codice civile[38]). Smluvní povinnost náhrady škody je tedy založena na objektivním prvku, kterým je nesplnění smlouvy, subjektivní prvek spočívá v porušení standardu péče.[39] Zavinění se presumuje ve formě nedbalosti (jak vyplývá například z článku 1225 Codice civile, omezujícího rozsah náhrady škody mimo případy úmyslného zavinění).

Judikatura vyvinula jednotné pravidlo, podle kterého nejen u žaloby na plnění, ale i v případě žaloby na zrušení a na náhradu škody, dokazuje věřitel pouze titul, dlužník pak může prokázat splnění obligace.[40] Judikatura dále snížila požadavek dokazování ve prospěch věřitele, když mimo prokázání titulu stačí, aby pouze tvrdil (nedokazoval) nesplnění nebo nepřesnost plnění a dokonce pouze tvrdil příčinnou souvislost mezi nesplněním a škodou.[41] V některých případech (například při diskriminaci zaměstnance zaměstnavatelem) může tato skutečnost ovlivnit žalobce při zvažování, který režim odpovědnosti bude žalovat; u smluvní odpovědnosti je zde

---

[37] BELTRÁN SÁNCHEZ, E.M., ORDUÑA MORENO, J. *Curso de derecho privado.* 10a ed. Valencia: Tirant Lo Blanch, 2007. ISBN 978-84-8456-913-8. s. 205-206.

[38] Codice civile, Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262. Altalex [právní informační systém]. Montecatini Terme: Altalex Consulting. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupný z: http://www.altalex.com/index.php?idnot=34794

[39] BUSNELLI, F., COMANDÉ, G. Some remarks on the borderline between contract and tort law. In KOZIOL, H., (ed.). *Unification of tort law: wrongfulness*. Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1019-4. s. 83

[40] BUSNELLI, F.D., PATTI, S. *Danno e responsabilità civile*. 3 ed. Torino 2013, ISBN 978-88-348-2821-2. s. 209.

[41] op. cit., s. 211-212.

presumpce nedbalosti, naopak je však (mimo úmysl) omezen rozsah náhrady škody její předvídatelností.[42]

1.6. Srovnání

Smluvní odpovědnost vyžaduje porušení smluvní povinnosti, které je objektivní skutečností. V Německu se pak vyžaduje, aby k tomu přistoupilo porušení povinné péče (*Pflichtverletzung*). Ve Španělsku se vyžaduje porušení určité povinnosti nebo standardu opatrnosti, presumuje se nedbalost. U závazku za určitý standard péče musí být škůdci prokázáno porušení takového standardu. Porušení standardu péče je vyžadováno rovněž v Itálii, kde je však řada pravidel ve prospěch poškozeného. Ve Francii tento požadavek není. V české právní úpravě je podmínku takového standardu možné spatřovat v prevenční povinnosti či požadavku zavinění podle občanského zákoníku.

V Německu a ve Francii je rozdíl mezi smluvní a mimosmluvní odpovědností chápán jako problematický. Přístup k problematice se v případě obou zemí liší. Německá praxe při splnění podmínek pro smluvní i mimosmluvní odpovědnost umožňuje poškozenému volbu. Při volbě mimosmluvní odpovědnosti se zde však uplatňují některá omezení smluvní odpovědnosti, a to jak zákonná (například promlčecí lhůta), tak smluvní (omezení vycházející ze smluvního vztahu). To koresponduje s koncepcí oblasti mezi oběma druhy odpovědnosti a sestavováním pravidel zohledňujících vztah mezi poškozeným a škůdcem v daném případě a blízkost k jednotlivým režimům. Ve Francii je naopak volba mezi smluvním a mimosmluvním režimem zpravidla vyloučená. Judikatura se v hraničních případech (například v případě náhrady škody třetí straně smlouvy viz 2.3) nachází před problémem, jaký režim se má aplikovat. V daném případě bylo rozšíření smluvní odpovědnosti obráceno ve prospěch mimosmluvní odpovědnosti, podle navrhované reformy by se měl zásadně uplatnit smluvní režim. Judikatura v některých případech rovněž konstruovala fiktivní smluvní povinnosti, tím někdy předběhla legislativu. Španělsko ke konkurenci druhů odpovědnosti přistupuje volně a v co největší prospěch poškozeného. Při splnění podmínek pro smluvní i mimosmluvní odpovědnost je možné žalovat obě alternativně,

[42] op. cit., s. 214-215.

nebo dokonce nechat na soudci, aby aplikoval výhodnější úpravu. Volba druhu odpovědnosti je za splnění podmínek možná také v Itálii.

2. Odpovědnost smluvní strany za škodu třetí osoby

2.1. Česká republika

Povinnost náhrady škody vzniklé porušením smluvní povinnosti třetím osobám podle občanského zákoníku není zcela vyřešena. *"Teorie a praxe vycházela z premisy, že porušení povinnosti plynoucí z právního předpisu může mít za následek (při splnění dalších předpokladů odpovědnosti) odpovědnost škůdce vůči komukoliv a že porušení smluvní povinnosti může mít za následek odpovědnost vůči spolukontrahentovi. Soudní praxe, byť zcela výjimečně, připouští, že porušení smluvní povinnosti může být za určitých okolností protiprávním úkonem i vůči tomu, kdo nebyl smluvní stranou, jestliže byla porušena povinnost, která sloužila k ochraně jeho subjektivních práv (srov. R 56/2004)."*[43] Podobně je tato otázka upravena v novém občanském zákoníku (§2913 NOZ).

Obchodní zákoník v této souvislosti neposkytuje další vodítko. Důležitým pro řešení tohoto problému by mohlo být pouze omezení hrazené škody na škodu předvídatelnou v době uzavření závazku (§379 ObchZ).

Nový občanský zákoník se snaží pozitivní úpravou vyřešit tuto dosud nevyřešenou otázku. Jak bylo řečeno, dosavadní teorie vycházela z odpovědnosti za porušení povinnosti ze závazku omezené na smluvní strany. Přestože soudy v některých případech přiznaly nárok na náhradu škody třetí osobě, nelze zřejmě přisvědčit názoru, že by byl obecně uznán jediný předpoklad, a sice, "*že porušení smluvní povinnosti mělo*

[43] ŠVESTKA, J. *Občanský zákoník: komentář.* 2. vyd. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6. s. 1203.

dopad do právní sféry třetí osoby.“[44] Proti takovému názoru viz.[45] Nová úprava stanoví povinnost náhrady škody vzniklé z porušení smluvní povinnosti stranou “*i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.*” (§2913 odst. 1 NOZ). Podle důvodové zprávy musí být souvislost s ochranou třetí osoby “*zjevná pro škůdce a již při uzavírání smlouvy*”.[46]

2.2. Německo

Německé právo obecně neumožňuje uplatnění smluvní odpovědnosti vůči osobě, která není s touto osobou v přímém smluvním vztahu (nemohlo by jít například o vlastníka budovy a subdodavatele stavby), uplatnění takového nároku by bylo možné jen subsidiárně, v případě nemožnosti jiného uplatnění nároku vůči takové osobě, nebo jiné osobě, na základě doktríny o smlouvách s ochrannými účinky pro třetí strany (*Verträge mit Schutzwirkung für Dritte*).[47] Nárok na náhradu škody může být uznán proti třetí osobě, která se podílí na porušení smluvní povinnosti smluvní strany, a to na základě ustanovení o jednání v rozporu s dobrými mravy §826 BGB. Jednání škůdce však musí vykazovat zvláštní stupeň bezohlednosti k poškozené smluvní straně.[48] V takovém případě opět platí požadavek úmyslného zavinění.

2.3. Francie

---

[44] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku [online]. [cit. 29. 4. 2013] Dostupná z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf, s. 1142: “*Výslovný poukaz navrhovaného ustanovení na chráněný zájem osoby, která není smluvní stranou, sleduje vést soudní praxi k zúžení dosavadního přístupu v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu (např. srov. rozsudky sp. zn. 25 Cdo 1417/2006 z 29. července 2008 nebo sp. zn. 23 Cdo 3495/2008 z 23. června 2010), kde se dospělo k závěru, že u náhrady škody způsobené porušením smluvní povinnosti postačí, „že porušení smluvní povinnosti mělo dopad do právní sféry třetí osoby.*“”

[45] viz názor Z. Krčmáře, LASÁK, J. *Záznam z 3. odborného symposia Nejvyššího soudu ČR* [online]. JINÉ PRÁVO, 2010. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupné z: http://jinepravo.blogspot.cz/2010/01/zaznam-z-3-odborneho-symposia.html

[46] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku [online]. [cit. 29. 4. 2013] Dostupná z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf, s. 1143: “*Je totiž nutné vzít v úvahu, že ochrana třetích osob nemůže být bezbřehá. Jinak by ten, kdo uzavírá smlouvu, nemohl odhadnout rizika a promítnout je do požadavku na ekvivalentní protiplnění. Proto se vyžaduje, že souvislost s ochranou třetí osoby musí být zjevná. To znamená, že musí být zjevná pro škůdce a již při uzavírání smlouvy.*”

[47] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 71.

[48] op. cit., s. 248.

Podle článku 1165 Code civil mají smlouvy (*conventions*) účinek pouze mezi smluvními stranami, nezatěžují třetí strany ani z nich neplyne oprávnění třetím stranám s výjimkou případu upraveného článkem 1121 (ujednání ve prospěch třetí osoby, neodvolatelné, poté co tato třetí osoba dá najevo, že z něj chce těžit). Podle některých názorů však článek 1165 obecně nestanoví relativní účinek smluv.[49] Možnost náhrady škody mimo smluvních stran v případě navazujících smluv byla nejprve rozpracována teorií a některými judikáty, později je však Assemblée plénière Cour de cassation zamítl.[50] Tím zastavil trend přímých žalob ve smluvním režimu, které zachoval jen pro navazující smlouvy, kterými se převádí vlastnické právo k věci, v ostatních případech není uznán smluvní vztah mezi stranou jedné smlouvy a stranou navazující smlouvy.[51] To znamenalo odklon od snahy založit odpovědnost smluvních stran vůči třetím stranám na základě smluvní odpovědnosti (která se snažila o extenzivní výklad článku 1121 Code civil jako výjimky z pravidla článku 1165), ve prospěch příklonu k mimosmluvní odpovědnosti; podle Cour de cassation "*pokud ve vztahu mezi stranami mezi nimi není možné odvolat se na ustanovení článku 1382 a 1383 Code civil ve vztahu k zavinění (faute) při plnění povinnosti ze smluvního závazku, ustanovení znovu nabývají svou vládu ve vztahu k osobám, které nejsou smluvními stranami*".[52] To je v souladu s článkem 1382 a 1165 Code civil, stejně jako s principem *non-cumul*: třetí strany se nemohou dovolat ustanovení smlouvy, jejíž nejsou stranou, odpovědnost však mohou

---

[49] CATALA, P. Avant-projet de reforme du droit des obligations et du droit de la prescription. [online]. Paris: Ministère de la Justice, 2005. [cit. 29. 4. 2013]. dostupný z: http://www.justice.gouv.fr/publications-10047/rapports-thematiques-10049/droit-des-obligations-et-droit-de-la-prescription-11944.html, s. 145.

[50] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 71.

[51] VINEY, G. *Traité de droit civil: introduction a la responsabilité.* 3e éd. Paris: L.G.D.J., 2006. ISBN 978-2-275-03247-4. s. 519-521.

[52] Cass. civ., 22 juillet 1931, DH 1931, p. 506., citováno podle zprávy soudce M. Assié k rozsudku Arrêt n ° 541 du 6 octobre 2006. [online]. Paris: Cour de cassation. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupný z: http://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/assemblee_pleniere_22/rapport_9366.html.

navázat na existenci deliktního nebo kvazideliktního zavinění (*faute*) jedné ze smluvních stran vůči nim.[53]

Výjimkou je případ poškozených v důsledku dopravních nehod, kterým Cour de cassation umožnil, aby se zřekli implicitní smluvní povinnosti dopravce dovozené judikaturou a uplatnili mimosmluvní odpovědnost k náhradě škody.[54]

Vztah nesplnění smluvní povinnosti a *faute* ve smyslu článku 1384 Code civil, považuje *Chambre commerciale* ve své judikatuře za autonomní a neumožňuje třetím stranám, aby založily odpovědnost na porušení smluvní povinnosti smluvními stranami, pokud vůči nim zároveň nejde o porušení obecné povinnosti neškodit ostatním (ve smyslu článku 1382 Code civil), jedná se však o menšinový postoj, většinou se prosazuje názor asimilující obě *faute*.[55] Soudy tak postupně ustupují od dřívějšího formálního požadavku "*deliktní zavinění (*faute*), na které se hledí jako na nezávislé na smlouvě*", to budí pochybnost, zda by se odpovědnost vůči třetím stranám neměla řídit smluvním režimem.[56] V důsledku deliktního režimu odpovědnosti se aplikují rozdílná pravidla například pro promlčení a neaplikují se smluvní omezení odpovědnosti: odpovědnost je založena na smlouvě, jejími pravidly však třetí osoba není vázána, často tak může být ve výhodnějším postavení než smluvní strana, které není plněno.[57] Navržené řešení je vyjádřeno v článku 1342 návrhu reformy závazkového práva a promlčení Catala,[58] podle kterého je třetí strana, která utrpí škodu přímo způsobenou

---

[53] Viz zprávu soudce M. Assié k rozsudku Arrêt n° 541 du 6 octobre 2006. [online]. Paris: Cour de cassation. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupný z: http://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/assemblee_pleniere_22/rapport_9366.html.

[54] VINEY, G. *Traité de droit civil: introduction a la responsabilité.* 3e éd. Paris: L.G.D.J., 2006. ISBN 978-2-275-03247-4. s. 591

[55] Viz zprávu soudce M. Assié k rozsudku Arrêt n° 541 du 6 octobre 2006. [online]. Paris: Cour de cassation. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupný z: http://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/assemblee_pleniere_22/rapport_9366.html.

[56] VINEY, G. *Traité de droit civil: introduction a la responsabilité*. 3e éd. Paris: L.G.D.J., 2006. ISBN 978-2-275-03247-4. s. 597, 607-611.

[57] op. cit., s. 597, 600.

[58] CATALA, P. *CATALA, P. Avant-projet de reforme du droit des obligations et du droit de la prescription. [online]. Paris: Ministère de la Justice, 2005. [cit. 29. 4. 2013]. dostupný z:* . [online]. Paris: Ministère de la Justice, 2005. [cit. 29. 4. 2013]. dostupný z: http://www.justice.gouv.fr/publications-10047/rapports-thematiques-10049/droit-des-obligations-et-droit-de-la-prescription-11944.html

nesplněním smluvní povinnosti smluvní stranou, oprávněna k náhradě škody v smluvním režimu se stejnými podmínkami (omezeními) jako věřitel, náhradu však při splnění podmínek může získat i z titulu mimosmluvní odpovědnosti.

2.4. Španělsko

Vzhledem k tomu, že obligace patří do majetkové a právní sféry jiné osoby, lze odvodit obecnou povinnost respektování obligací třetí stranou: třetí osoba je tak povinna nahradit škodu, která vznikne jejím zaviněným porušením práva věřitele (například zničením věci, která byla předmětem obligace, nebo způsobením újmy dlužníkovi, který tak nemůže splnit závazek), a to na mimosmluvním základě (článek 1902 Código civil).[59] Třetí strana však musí o takové povinnosti vědět.[60]

Tribunal supremo ve svém rozsudku[61] například rozhodl o odpovědnosti účetních auditorů, kteří nepostupovali s požadovanou pečlivostí, nejen za škodu způsobenou smluvní straně, ale také za škodu, kterou nedbale způsobili třetím osobám, a to na základě mimosmluvní odpovědnosti, soud přitom zdůraznil požadavek adekvátnosti příčinné souvislosti. Možnost mimosmluvní odpovědnosti vůči třetím stranám je třeba posoudit také v případě, kdy škoda v souvislosti se smluvním vztahem nastane z příčin, které vyčnívají z normálního průběhu, a spočívá ve faktickém stavu mimo rámec obligace.[62] (V daném případě šlo o nájemní smlouvu mezi pronajímatelem a radnicí, která organizovala představení. Škoda vznikla v důsledku oddělení části mobilní býčí arény.) Existence smluvního vztahu mezi stranami tedy vůči nim nevylučuje možnost aplikace mimosmluvní odpovědnosti.

---

[59] DÍEZ-PICAZO, L., GULLÓN, A. *Sistema de derecho civil.* 9a ed. Madrid: Tecnos, 2001. ISBN 84-309-3671-8. s. 205-206.

[60] op. cit., s. 546.

[61] STS 09-10-2008 (Rc 4934/2000), *Crónica de la jurisprudencia del Tribunal supremo* [online]. CGPJ 2009. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.poderjudicial.es/stfls/TRIBUNAL%20SUPREMO/ACUERDOS%20y%20ESTUDIOS%20DOCTRINALES/FICHERO/Sala%20Primera_1.0.03.pdf, s. 56-57.

[62] STS 30-05-2008 (REC 272/2001), *Crónica de la jurisprudencia del Tribunal supremo* [online]. CGPJ 2008. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.poderjudicial.es/stfls/TRIBUNAL%20SUPREMO/ACUERDOS%20y%20ESTUDIOS%20DOCTRINALES/FICHERO/Sala%201_1.0.0.pdf, s. 60-61.

V případě, kdy je uzavřením nebo splněním smlouvy porušena předchozí smlouva a jsou splněny požadavky pro vznik nároku na náhradu škody, je osoba, která je stranou obou smluv, odpovědná na základě smluvního režimu, osoba, která je stranou pouze jedné smlouvy, může být odpovědná na základě mimosmluvního režimu.[63]

2.5. Itálie

Požadavek nezákonnosti v článku 2043 Codice civile byl rozšířen z absolutních práv také na právo na splnění závazku, které je porušeno třetí osobou, za podmínky, že škoda nelze napravit; nauka je obecně pro extenzivní výklad protiprávnosti, soudy zatím preferují vytváření nových fiktivních práv.[64]

Corte di cassazione tak ve svém rozsudku v případě zabitého fotbalisty přiznal náhradu škody z mimosmluvního titulu fotbalovému klubu, jehož pohledávka vůči hráči byla jeho smrtí definitivně a nenávratně ztracena; soud takovou ztrátu spolu s nemožností za stejných ekonomických podmínek získat stejné plnění od jiné osoby stanovil podmínkou uplatnění nároku.[65] Požadavek nespravedlivé škody *danno ingiusto* je vykládán extenzivně.[66]

2.6. Srovnání

Německá praxe se k této otázce staví zdrženlivě; nárok může vzniknout v případě smluv s ochrannými účinky pro třetí strany, způsobení porušení smluvní povinnosti třetí stranou může představovat porušení dobrých mravů. Ve Francii je snaha škodu nahradit, problémem je volba režimu odpovědnosti. Nejprve byl aplikován smluvní režim, tento vývoj byl však judikaturou zvrácen ve prospěch mimosmluvního

---

[63] QUESADA SÁNCHEZ, A.J., *El contrato en daño de tercero: casos concretos y soluciones recomendables*. [online]. Barcelona: Editorial Bosch, 2002. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupný z: http://noticias.juridicas.com/articulos/45-Derecho%20Civil/200203-295518621023640.html.

[64] BUSNELLI, F., COMANDÉ, G. `Wrongfulness' in the Italian Legal System. In KOZIOL, H., (ed.). *Unification of tort law: wrongfulness*. Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1019-4. s. 71.

[65] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 131-133.

[66] BUSNELLI, F., COMANDÉ, G. `Wrongfulness' in the Italian Legal System. In KOZIOL, H., (ed.). *Unification of tort law: wrongfulness*. Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1019-4. s. 69-70.

režimu, v rámci reformy je opět prosazována možnost třetí strany uplatnit smluvní odpovědnost, nevylučující zcela odpovědnost mimosmluvní. Navrhovaná úprava by měla nabídnout spravedlivější přístup. Nárok je přiznáván také ve Španělsku, zpravidla zřejmě půjde o mimosmluvní odpovědnost. V Itálii může nastat odpovědnost třetí osoby za porušení smluvní povinnosti mezi stranami. V Českém právu nebyla otázka náhrady škody vzniklé porušením smluvní povinnosti ve vztahu ke třetím stranám ojedinělou judikaturou jasně vyřešena. Nový občanský zákoník stanoví povinnost smluvní strany nahradit škodu vzniklou porušením smluvní povinnosti třetím osobám, pokud jim splnění takové povinnosti mělo zjevně sloužit. Je otázkou, nakolik extenzivně bude judikatura vykládat podmínku zjevnosti.

3. Mimosmluvní odpovědnost za škodu

3.1. Česká republika

Jak bylo řečeno, občanský zákoník neobsahuje zvláštní ustanovení o porušení mimosmluvní povinnosti. Rozdíl tak bude spočívat v pramenu porušené právní povinnosti. V případě, kdy vznikne škoda a nebude porušena (smluvní povinnost ani) zvláštní zákonná povinnost, může jít při splnění podmínek o porušení prevenční povinnosti (§415 OZ). V případě, kdy by potenciální škůdce jednal v souladu s povinností stanovenou speciální úpravou, bude subjektivní odpovědnost podle §420 vyloučena.[67] Jedná se tedy o pravidlo vyžadující povinnou péči pro oblast, kde zákon nezakazuje nebo nepřikazuje určité jednání. Porušení této péče naplňuje požadavek protiprávnosti daný §420 OZ.

Obchodní zákoník v §373 mluví o porušení "závazkového vztahu". Na základě §757 ObchZ (obsaženo v společných, přechodných a závěrečných ustanoveních) se však spolu s následujícími ustanoveními použije obdobně pro mimosmluvní odpovědnost, v případě povinností stanovených tímto zákonem. Pokud je povinnost stanovená zvláštním zákonem, který navazuje na obchodní zákoník, ale výslovně nestanoví režim podle obchodního zákoníku (například §5 odst. 5 zákona o cenných

[67] ŠVESTKA, J. Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6. s. 1187.

papírech, nebo §194 odst. 4 zákona o podnikání na kapitálovém trhu), je zde názor vycházející z vývoje nepředvídajícího dekodifikaci a vznik zvláštních zákonů, že by za pomoci výkladu měla být dovozena aplikovatelnost úpravy obchodního zákoníku.[68]

Nový občanský zákoník v ustanovení o odpovědnosti vzniklé porušením zákona §2910, založené na subjektivním principu, nově rozlišuje (podobně jako §823 BGB) škodný následek spočívající v "zásahu do absolutního práva" a "zásahu do jiného než absolutního práva" poškozeného. Přestože formulace "*Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného*" naznačuje opak, "*předpokladem je samotný neoprávněný zásah do absolutního práva, aniž musíme hledat nějakou konkrétnější porušenou právní povinnost.*"[69] V druhém případě se vyžaduje, aby porušená zákonná povinnost byla stanovená na ochranu jiného práva poškozeného, které bude porušeno. Nově se zde mluví o ochranném účelu normy. Důvodová zpráva přitom jen zmiňuje rozdíl mezi povahou absolutních a relativních práv a odkazuje na §823 německého občanského zákoníku.[70] Porušení povinnosti prevence (§2900-2903 NOZ) tak zřejmě bude méně častým zdrojem povinnosti k náhradě škody. Samotná prevenční povinnost je přitom stanovena úžeji, než v případě občanského zákoníku (povinnost je uložena třem okruhům osob: tomu, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo nad ní má kontrolu, osobám, u kterých to odůvodňuje povaha jejich poměru, a tomu, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu).

3.2. Německo

---

[68] PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-714-8., s. 116.

[69] op. cit., s. 101: "*[...] vyvolává dojem jakéhosi zdvojení protiprávnosti, protože říká, že kdo "vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva...". Tuto dikci je stěží možno chápat jinak, než že musí být porušena nějaká konkrétní povinnost a toto porušení musí současně být zásahem do absolutního práva poškozeného. Ve skutečnosti však předpokladem je samotný neoprávněný zásah do absolutního práva, aniž musíme hledat nějakou konkrétnější porušenou právní povinnost.* "

[70] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku [online]. [cit. 29. 4. 2013] Dostupná z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf, s. 1142

Německé právo pro vznik obecné mimosmluvní odpovědnosti rozlišuje dvě situace. První je případ nezákonného zaviněného (úmyslného nebo nedbalostního) způsobení škody vyjmenovaným chráněným zájmům: na životě, na těle, na zdraví, na svobodě, vlastnictví nebo jakémukoliv jinému právu jiné osobě (§823 odst. 1 BGB). Svobodou se zde myslí svoboda fyzického pohybu nikoliv obecná svoboda jednat, opak by z tohoto ustanovení učinil obecné ustanovení.[71] Druhým případem je porušení zákonné normy určené k ochraně jiné osoby. Pro vznik odpovědnosti je vyžadováno zavinění, i v případě, kdy je možné porušit takovou povinnost bez zavinění (§823 odst. 2 BGB). Musí se jednat o škodu vzniklou přímo z nebezpečí, k jejímuž odvrácení je zákonná povinnost určena (pokud je cílem prevence pouze osobní újmy a škody na majetku, bude nárok na náhradu čisté ekonomické ztráty *reiner Vermögensschaden* neúspěšný).[72] Zákonnou normou může být jakýkoliv právní předpis včetně podzákonných předpisů a dokonce nepsaných norem odvozených ze zvykového práva[73].

Bez ohledu na vymezení chráněných zájmů a ochranných povinností je odpovědný, kdo úmyslně způsobí jinému škodu jednáním v rozporu s dobrými mravy (§826 BGB).

Výčet chráněných zájmů v §823 odst. 1 není uzavřený, soudy stanovily statut "jiných práv" absolutním právům jako jsou věcná práva, průmyslová práva, *Gewerbebetrieb* (právo na zavedené a aktivní podnikání) a *Persönlichkeitsrecht* (osobnostní práva zahrnující například čest, důstojnost, podobu, jméno, soukromí a autonomii).[74] Ustanovení §823 odst. 2 a §826 BGB, slouží jako základ pro zmírnění omezení odpovědnosti na případy porušení chráněných zájmů. Působnost §823 odstavec 2 BGB je co do uplatnění považován za blízkého soupeře §823 odstavce 1, někteří autoři považují rozsah jeho použití dokonce za širší.[75]

---

[71] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 78.

[72] op. cit., s. 66.

[73] op. cit., s. 227.

[74] op. cit., s. 63-65.

[75] op. cit., s. 65.

Ochrany nepožívá pouze vlastnictví, ale také jeho užívání a požívání, přestože hranice ochrany zde není zcela jednoznačná: soudy tak rozhodly, že řidiči, kteří uvízli v dopravní zácpě způsobené autonehodou zaviněnou jiným řidičem, nemají nárok na náhradu škody, která jim v příčině toho vznikla ztrátou příležitosti.[76] Řidiči nelze uložit odpovědnost za škodu podle §823 odstavce 1 BGB mimo fyzickou újmu nebo škodu na majetku; náhradu škody nelze uplatnit ani podle §823 odstavce 2 BGB, protože není zahrnuta v ochranném účelu pravidel silničního provozu.[77] Nárok na náhradu škody (ne však čisté ekonomické ztráty) podle §823 odstavce 1 BGB byl naopak přiznán v takzvaných příadech kabelového vedení, kdy nedbalostním přerušením přívodu elektrické energie vznikla peněžitá škoda na majetku v důsledku přerušení výrobní činnosti, ať se jednalo o přímý důsledek, nebo zde byl řetěz příčin.[78]

3.3. Francie

Článek 1382 Code civil obsahuje obecné ustanovení o odpovědnosti ("*Každé jednání, které způsobí škodu jinému, zakládá povinnost toho, kdo jej zavinil, škodu nahradit*").

Ve francouzském právu není možné mluvit o chráněných právech, protože všechna práva a zájmy, pokud jsou legitimní, jsou zásadně chráněny.[79] Náhrada škody není omezena nezbytností v daném případě dokázat povinnost péče vůči poškozenému, vyžadováno je pouze zavinění (*faute*), škoda a příčinná souvislost.[80] K vymezení *faute* viz 5.3 a 6.3.

Mimosmluvní odpovědnost měla za úkol zabránit společensky nežádoucímu jednání, až následně začala být chápána jako prostředek k zajištění určitých zájmů, které se postupně rozvinuly v subjektivní práva, jako právo na soukromí (*droit à la vie privé*) a právo na tělesnou nebo fyzickou integritu (*droit à la sécurité*), tato práva postupně

[76] op. cit., s. 183-185.

[77] op. cit., s. 185.

[78] op. cit., s. 185-186.

[79] op. cit., s. 57.

[80] op. cit., s. 58

získala pozitivní zákonnou ochranu (například výslovné uznání a ochrana práva na soukromí v článku 9 Code civil).[81] V případě práva na soukromí (*droit au respect de sa vie privée*) pak žalobce ani nemusí prokazovat zavinění; podle rozhodnutí *Cour de cassation* k nároku poškozeného na náhradu škody stačí pouhé zjištění, že toto právo bylo porušeno.[82]

Ztráta šance získat výhodu nebo udržet si příznivou pozici může zakládat odpovědnost za škodu, pokud byla způsobena škodným jedáním, a pokud je přímým a určitým následkem (ne nepřímým a hypotetickým), není však omezena požadavkem porušení jen určitých zájmů nebo určitého standardu jednání, nemusí být ani následkem škody na majetku.[83]

Vzhledem k odlišnému režimu smluvní a mimosmluvní odpovědnosti může z jedné aktivity nastat vůči stranám smluvní odpovědnost a vůči třetím osobám odpovědnost mimosmluvní; pokud naříklad spadne budova a dojde ke zranění vlastníka a třetích osob, u žaloby vlastníka vůči architektovi může dojít k dřívějšímu promlčení než u žalob třetích osob.[84] V daném případě se tedy může v důsledku rozdílného režimu odpovědnosti fakticky stejná situace poškozených lišit ve vzahu k náhradě škody.

3.4. Španělsko

Protiprávní jednání nebo opomenutí, které zahrnuje zavinění nebo nedbalost (*culpa o negligencia*), je podle článku 1089 Código civil jedím z důvodů vzniku závazků. V článku 1092 a 1093 je vymezena působnost Código penal (trestního zákoníku); obligace z trestných činů se řídí Código penal, civilní obligace vzniklé ze zaviněného nebo nedbalého (*culpa o negligencia*) jednání nebo opomenutí, která nejsou trestná, se řídí podle Código civil.

---

[81] op. cit., s. 61-62.

[82] op. cit., s. 157.

[83] op. cit., s. 196-199.

[84] TUNC, A., *La responsabilité civile.* 2e éd. Paris : Économica, 1989. s. 41-42.

Kdo způsobí jinému škodu jednáním nebo opomenutím zaviněně nebo z nedbalosti (*culpa o negligencia*), je povinen vzniklou škodu nahradit (článek 1902 Código civil). Odpovědnost je tedy založena na principu zavinění. V souvislosti se společenským vývojem však judikatura rozšířila oblast aplikace právních domněnek zavinění pomocí extenzivní interpretace a analogie a začala striktně vyžadovat opatrnost (*diligencia*) při jednání; rovněž došlo k rozšíření povinností smluvních stran o povinnost bezpečnosti a ochrany při plnění smlouvy.[85] Další vývoj zaznamenal odklon od požadavku zavinění, považovaného za vhodný spíše v trestní oblasti pro sankce, zatímco pro náhradu vzniklé škody je rozhodující určení osoby, která má škodu nahradit; je za ni považována osoba, která vytvořila riziko vzniku škody.[86] Rozvojem tohoto přístupu zvláštními zákony (například v oblasti automobilové a letecké dopravy) a prostřednictvím judikatury došlo k příklonu k objektivní odpovědnosti (s možností vyvinění v případě výlučného zavinění poškozeného, vis maior).[87] Judikatura vykládá naplnění požadavku zavinění *culpa* velmi extenzivně, když ji považuje za splněnou vytvořením rizika, které způsobilo škodu (to hraničí s rozporem s článkem 1902 Código civil), podobný efekt má povinnost škůdce vyčerpávajícím způsobem dokázat opatrnost *diligencia*, v důsledku obrácení důkazního břemene.[88]

Civilní odpovědnost není konstruována jako sankce nebo trest za určité jednání, ale jako náhrada škody, v tomto smyslu se vyjádřil Tribunal constitucional, když rozhodl, že se na civilní delikty přímo nevztahuje striktní požadavek na typizaci a zákonnost protiprávních činů podle článku 25.1 španělské Ústavy (nikdo nemůže být odsouzen nebo mu být uložena sankce za činy nebo opomenutí, které v době, kdy nastaly, nezakládaly trestný čin, přečin nebo správní delikt *delito, falta o infracción administrativa*, podle práva platného v té době).[89]

---

[85] DÍEZ-PICAZO, L., GULLÓN, A. *Sistema de derecho civil.* 9a ed. Madrid: Tecnos, 2001. ISBN 84-309-3671-8. s. 540-541.

[86] op. cit., s. 541.

[87] op. cit., s. 541.

[88] op. cit., s. 542.

[89] op. cit., s. 545.

Poškozený má povinnost snížit škodu nebo zabránit jejímu zvětšení, tato povinnost vyplývá z principu dobré víry (*buena fe*).[90]

3.5. Itálie

Podle článku 2043 Codice civile jakákoliv událost, úmyslná nebo z nedbalosti, která způsobí jinému nespravedlivou škodu (*danno ingiusto*), zavazuje toho, kdo se jí dopustil, k náhradě škody. Škoda není omezena požadavkem předvídatelnosti (článek 2056 a 1225 Codice civile). Škoda však opět musí být přímým a bezprostředním důsledkem jednání (viz článek 1223).

Mimosmluvní odpovědnost může vzniknout porušením subjektivního práva jak absolutního, tak relativního.[91] Soud v případě škody vzniklé nesprávnou informací dovodil povinnost náhrady jako "*škody způsobené porušením důvěry vůči osobě, která nemohla rozpoznat chybu*", to analogicky dovodil z předsmluvní odpovědnosti a z odpovědnosti za vadné výrobky.[92]

Právně významné zájmy, jejichž porušení je vhodné nahradit, splňují požadavek protiprávnosti škody, není tak třeba konstruovat nová absolutní práva pokaždé, kdy se objeví potřeba ochrany takových zájmů; aplikovat mimosmluvní odpovědnosti lze také například v souvislosti se smlouvami, které se ukáží neplatnými, nebo nejsou uzavřeny (v této oblasti je podle článku 1337 Codice civile dána povinnost stran jednat v dobré víře *buona fede*).[93]

Rozdíly mezi důsledky smluvní a mimosmluvní odpovědnosti nejsou příliš významné. Přestože podle zákonné úpravy by se dalo usuzovat na rozdíl v omezení nahrazované škody u smluvní odpovědnosti, někteří soudci toto omezení aplikují i na

---

[90] op. cit., s. 559.

[91] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 133.

[92] BUSNELLI, F., COMANDÉ, G. `Wrongfulness' in the Italian Legal System. In KOZIOL, H., (ed.). *Unification of tort law: wrongfulness*. Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1019-4. s. 71.

[93] BUSNELLI, F., COMANDÉ, G. Some remarks on the borderline between contract and tort law. In KOZIOL, H., (ed.). *Unification of tort law: wrongfulness*. Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1019-4. s. 84-85.

mimosmluvní odpovědnost, nemateriální škoda ja naopak uznána i ve smluvní oblasti.[94] Tento rozdíl je dále zmírněn hodnocením příčinné souvislosti na základě teorie adekvátní příčiny, její aplikace vylučuje z oblasti náhrady škody škodné důsledky, o kterých je možné mít za to, že nespadají do oblasti střední předvídatelnosti člověka (*media previbilità umana*), náhradě škody může podléhat i nepřímá škoda, pokud je předvídatelná.[95] Oproti smluvní odpovědnosti je ušlý zisk vždy určován spravedlivým oceněním (*con equo apprezzamento*) s ohledem na okolnosti případu (článek 2056).

3.6. Srovnání

Německá úprava v oblasti mimosmluvní odpovědnosti rozlišuje chráněné zájmy. Mimo chráněné zájmy může odpovědnost vzniknout zaviněným porušením ochranné normy, pokud vznikne škoda na jí chráněném zájmu. Třetím případem je široce aplikované jednání proti dobrým mravům. Ostatním zkoumaným zahraničním řádům je konstrukce chráněných zájmů cizí. Ve Francii jsou chráněny všechny legitimní zájmy. To platí i o španělské úpravě, kde navíc judikatura vykládá extenzivně i ostatní prvky odpovědnosti. V Itálii splňuje podmínky protiprávnosti porušení právně významných zájmů, které je vhodné nahradit. Jedná se o flexibilní kategorii. Česká úprava v novém občanském zákoníku rozlišuje absolutní práva a ostatní práva, u kterých musí být splněna podmínka porušení ochranného účelu normy. Dále obsahuje úpravu porušení dobrých mravů.

4. Porušení dobrých mravů a odpovědnost za škodu

4.1. Česká republika

Ustanovení o odpovědnosti za škodu vzniklou porušením dobrých mravů obsahuje §424 občanského zákoníku, (ze systematického hlediska nelogicky zařazeno mezi případy zvláštní odpovědnosti, kam by naopak patřilo ustanovení o škodě

---

[94] op. cit., s. 85-86.

[95] BUSNELLI, F.D., PATTI, S. *Danno e responsabilità civile*. 3 ed. Torino 2013, ISBN 978-88-348-2821-2. s. 28-31.

způsobené provozní činností §420a OZ)[96]. Vzhledem ke konstrukci generální prevenční povinnosti (§415 OZ) se však takto vzniklá škoda dá považovat též za škodu způsobenou porušením (mimosmluvní) právní povinnosti podle §420 občanského zákoníku.[97] Zdrojem právní povinnosti pro účel §420 občanského zákoníku by rovněž mohl být §3 odstavec 1: "*Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů*[98] *nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy*", v takovém případě by zde zřejmě rovněž chyběl požadavek úmyslného zavinění. V ustanovení §424 OZ se mluví jen o porušení dobrých mravů, nikoliv o zneužití práva.

Ustanovení naplňují různé druhy jednání včetně zneužití práva i některá jednání culpa in contrahendo.[99] K povinnosti škůdce nahradit škodu se zde vyžaduje úmyslné porušení dobrých mravů. Důkazní břemeno ohledně úmyslu škůdce nese poškozený. Skutečnost, že pro vznik odpovědnosti je pro jednání v rozporu s dobrými mravy vyžadováno úmyslné zavinění, by mohl svádět k myšlence, že jednání proti dobrým mravům je méně závažným deliktem, než porušení právní povinnosti, odlišný požadavek na zavinění však vyplývá z neoddělitelnosti úmyslu od porušení dobrých mravů.[100]

---

[96] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., et al. Občanské právo hmotné 2, díl třetí: závazkové právo. 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4. s. 374.

[97] shodně *"Lze však soudit, že i jednání, které úmyslně porušilo pouze dobré mravy, nabývá za předpokladu, že jím byla jinému způsobena škoda a že je jako takové §424 výslovně postihováno sankcí náhrady, zároveň povahu protiprávního jednání (§415 ve spojení s §420)."* op. cit., s. 463.

[98] Je zde nutné vycházet z pojmu občanskoprávních vztahů v širším smyslu, zahrnující *"nejen občanskoprávní vztahy [v přesném smyslu], ale (..) jakákoli subjektivní občanská práva, resp. právní povinnosti, a to i ty, které nejsou vůbec obsahem právního vztahu.Tak je tomu (...) zejména v §3."* , viz KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J.. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2005. ISBN 80-7357-127-7. s. 179.

[99] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., et al. Občanské právo hmotné 2, díl třetí: závazkové právo. 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4. s. 464.:
"*Obecně lze říci, že pod §424 by spadaly případy úmyslného sdělení nesprávné informace, úmyslného poskytnutí špatné rady, lstivého uvedení jiné osoby v omyl, úmyslné - zavrženíhodné zamlčení (opomenutí) určité činnosti apod. O případ úmyslného porušení dobrých mravů podle §424 by se však jednalo i tam, kde by někdo úmyslně uskutečnil výkon svého práva, a to nikoliv za účelem, aby dosáhl společensky dovoleného cíle, nýbrž výlučně anebo hlavně proto, aby dosáhl poškození jiného [...]*"

[100] PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-714-8. s. 104.

Obchodní zákoník obecné dobré mravy neupravuje. Obsahuje však kategorii zásad poctivého obchodního styku. V §265 ObchZ se stanoví, že "*Výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.*". Takový výkon (zneužití) by podle doslovného výkladu nebyl porušením práva a nebylo by tedy možné aplikovat ustanovení o náhradě škody podle obchodního zákoníku. K názoru, že ustanovení §265 ObchZ zakládá protiprávnost takového jednání viz Pelikánová[101].

Pro režim případné odpovědnosti za škodu je důležitý vztah "zásad poctivého obchodního styku" a "dobrých mravů". Podle některých autorů[102] je jednání v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku vždy zároveň jednáním v rozporu s dobrými mravy. Podle jiných[103] je pak kategorie dobrých mravů širší. Tyto kategorie se zřejmě částečně překrývají. Přijatelnější se však zdá názor, že každé porušení zásad poctivého obchodního styku není zároveň porušením dobrých mravů. V opačném případě by ustanovení §265 obchodního zákoníku nesystematicky zahrnovalo jeden, a poměrně úzký, následek zahrnutý v sankci absolutní neplatnosti pro právní "*úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se příčí dobrým mravům.*" podle §39 občanského zákoníku.

Nový občanský zákoník obsahuje ustanovení §2909 NOZ ("Porušení dobrých mravů"), které stanoví povinnost škůdce nahradit poškozenému škodu způsobenou jak úmyslným porušením dobrých mravů, tak zneužitím práva ("*vykonával-li však své právo, je škůdce povinen škodu nahradit, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného.*"). Ustanovení §8 NOZ se pak obsahem podobá §265 obchodního zákoníku, když stanoví, že "*Zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany.*". Oproti výkonu práva

---

[101] op. cit., s. 119.: "*Všechna tato ustanovení [§265, §271, §56a ObchZ] vymezují protiprávnost a je nutno na ně navázat odpovědnost za škodu.*"

[102] Havel B., K aplikovatelnosti dobrých mravů v obchodním styku. In: Obchodní právo č. 2/2001. ISSN 1210-8278. s. 12.

[103] viz např. BĚLOHLÁVEK, A., Neplatnost právního úkonu při porušení dobrých mravů. *Právní rádce.* 2006, č. 1, ISSN 1210-4817. s. 23.:
"*Je třeba si ale uvědomit, že pojem "dobré mravy" je pojmově širší než pojem "zásady pocitivého obchodního styku". Ne všechna jednání, právní úkony zejména, která jsou v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, jsou také zároveň v rozporu s dobrými mravy a mohou být tudíž absolutně neplatná podle §39 občanského zákoníku.*"

“v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku” tak stanoví požadavek “zjevnosti zneužití práva”[104].

4.2. Německo

Dlužník má povinnost plnit v souladu s požadavky dobré víry (*Treu und Glauben*) s ohledem na běžné zvyklosti (§242 BGB). Za rozpor s dobrými mravy (podle §826) uznaly soudy široký okruh případů, kdy škůdce způsobil škodu jinému jednáním tak nevhodným, že by vyvolalo silný nesouhlas u průměrné osoby v dané části společnosti; ve vztahu ke škodě se nevyžaduje přímý úmysl, stačí srozumění s možností jejího vzniku a její přijetí.[105] V konkrétních případech šlo například o podílení se na porušení smluvní povinnosti třetí stranou, zdržení bankrotu společnosti k získání prospěchu na úkor ostatních věřitelů, uvedení falešné informace nebo neuvedení informace, nebo zneužití postavení.[106]

Ustanovení §826 BGB, které stanoví povinnost náhrady škody způsobené úmyslným jednáním v rozporu s dobrými mravy, slouží (vedle §823 odst. 2) jako základ pro zmírnění omezení odpovědnosti na případy porušení chráněných zájmů.

Podle §226 BGB není povolen výkon práva, jehož jediným možným účelem je způsobit škodu jinému.

4.3. Francie

Jednání v rozporu s dobrou vírou a zneužití práva zakládají mimosmluvní odpovědnost, judikatura však překvapivě argumentovala povinností plnit závazky

---

[104] Ke kritice této formulace viz PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-714-8. s. 119-120:
“*[…] nepůsobí redakční modifikace dobře a věcná změna je nedomyšlená. Vyvolává dojem, že zneužití, které není na první pohled patrné(a tak je v právní terminologii chápán termín “zjevný”), by mohlo požívat právní ochrany. Takový závěr je ovšem nepřijatelný. Dokonce i zneužití, které je obtížné nebo nemožné prokázat, musí být jednáním zakázaným, protože jinak bychom legalizovali zavrženíhodné jednání na základě toho, že je rafinovaně skryto. Ve skutečnosti nezjevné zneužití práva je závažněji protiprávní, než zneužití zjevné.*”

[105] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 65.

[106] op. cit., s. 231.

v dobré víře (článek 1134 alinéa 3 Code civil) jednou ve prospěch mimosmluvní odpovědnosti, v jiném případě jím zdůvodnila použití smluvní odpovědnosti, v současnosti tedy není otázka, jaký druh odpovědnosti se má aplikovat, jasně vyřešena.[107]

4.4. Španělsko

Podle článku 7 odstavce 1 Código civil musí výkon práv být v souladu s požadavky dobré víry. Podle odstavce 2: "*Právo neposkytuje ochranu zneužití práva nebo společensky škodlivému výkonu práva. Každé jednání nebo opomenutí, které má podle úmyslu jednajícího, jeho cíle nebo vzhledem k okolnostem, za kterých se uskutečňuje, zjevně překročí běžný limit výkonu práva, zakládá nárok na odpovídající náhradu a na přijetí soudních nebo správních opatření, která zamezí pokračování zneužití.*". Podle doktríny kdo zneužije právo, překročí hranice výkonu práva, vstupuje do oblasti působnosti pravidla *neminem laedere* a porušuje tak zájem, který není chráněn zvláštní právní normou.[108]

4.5. Itálie

Výkon práva, který je okolností, která může vyloučit protiprávnost, nepožívá takového účinku, pokud není legitimní; nesmí tak jít o zneužití práva, proto je zde požadavek dobré víry a soudy v případě střetu legitimních zájmů poměřují jejich význam.[109]

4.6. Srovnání

Úmyslné porušení dobrých mravů je v Německu významným zdrojem odpovědnosti a umožňuje vyrovnat omezení konstrukce chráněných zájmů. Ve Francii je vzhledem ke konstrukci odpovědnosti a generální klausuly rozsah aplikace užší,

---

[107] VINEY, G. *Traité de droit civil: introduction a la responsabilité*. 3e éd. Paris: L.G.D.J., 2006. ISBN 978-2-275-03247-4. s. 539-542.

[108] DÍEZ-PICAZO, L., GULLÓN, A. *Sistema de derecho civil.* 9a ed. Madrid: Tecnos, 2001. ISBN 84-309-3671-8. s. 545.

[109] BUSNELLI, F., COMANDÉ, G. `Wrongfulness' in the Italian Legal System. In KOZIOL, H., (ed.). *Unification of tort law: wrongfulness*. Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1019-4. s. 71.

zajímavé je, že není ustáleno, zda se v případě jednání proti dobrým mravům aplikuje smluvní nebo mimosmluvní odpovědnost. Rovněž ve španělském právu je vzhledem k širokému rozsahu mimosmluvní odpovědnosti a extenzivnímu výkladu nedbalosti zřejmě méně aplikovaná. Význam má v případech zneužití práva. Podobně tomu zřejmě je v Itálii. V českém právu je odpovědnost za škodu v případě porušení dobrých mravů upravena zejména v občanském zákoníku, takové jednání může naplňovat požadavek protiprávnosti nejen na základě speciálního ustanovení. V novém občanském zákoníku by v oblasti relativních práv (kde je stanoven požadavek ochranného účelu normy) mohlo porušení dobrých mravů nabýt nového významu.

5. Protiprávnost

5.1. Česká republika

Protiprávním je úkon v rozporu s objektivním právem; rozpor může spočívat v porušení právní normy, obcházení účelu normy nebo rozporu s dobrými mravy.[110] Občanský zákoník nerozlišuje, zda "právní povinnost" má zdroj v zákonu nebo ve smluvním vztahu. Jedním ze zdrojů právní povinnosti je obecná prevenční klauzule §415 občanského zákoníku, tedy povinnost péče, aby nedošlo k porušení vyjmenovaných právních zájmů.

Okolnostmi vylučujícími protiprávnost jsou okolnosti, na základě kterých nenastane protiprávnost, přestože poškozené osobě vznikne škoda, je dána příčinná souvislost mezi škodou a jednáním jiné osoby a nebýt okolnosti vylučující protiprávnost, bylo by dáno i zavinění. Občanský zákoník obsahuje výslovnou úpravu nutné obrany a krajní nouze (§417 až §419 OZ). Další okolnosti lze z občanského zákoníku dovodit, některé jejich podmínky a ostatní okolnosti jsou přebírány z trestního práva.

Jedná se o:

[110] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., et al. Občanské právo hmotné 2, díl třetí: závazkové právo. 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4. s. 388.

a) výkon práva, pokud nejde o zneužití práva (výkon v rozporu s dobrými mravy) - §3 odst. 1 OZ,

b) odvrácení bezprostředně hrozícího zásahu do práva osobou, které zásah hrozí - §6 OZ,

c) odvrácení hrozícího nebezpečí a jednání v nutné obraně, které se podobá předchozímu, požadavkem však není, aby se jednalo o osobu, které hrozí škoda - §417 - 419 OZ,

d) svolení poškozeného (nelze však disponovat se všemi subjektivními právy, například se životem)[111],

e) přípustné riziko, to však bude podléhat zvláštní úpravě[112]

"*Platné české právo neupravuje odpovědnost za náhodu. I bez výslovné úpravy je možno vyvodit, že náhoda nemá povahu protiprávního jednání, a nezakládá tudíž odpovědnost. Důsledky náhody musí nést poškozený ze svého.*"[113]

V případě odpovědnosti podle obchodního zákoníku bude zdrojem protiprávnosti porušení povinnosti ze závazkového vztahu (§373 ObchZ), nebo povinnosti stanovené obchodním zákoníkem (§757 a §373 ObchZ), k možnosti, aby povinnost pocházela ze zákona speciálního k obchodnímu zákoníku viz Pelikánová[114]. Kdo takovou povinnost porušil a prokáže, že porušení této povinnosti bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost, není povinen nahradit způsobenou škodu (§373 ObchZ).

Takovou okolností je "*překážka, jež nastala nezávisle na vůli povinné strany a brání jí ve splnění její povinnosti, jestliže nelze rozumně předpokládat, že by povinná*

---

[111] op. cit., s. 397.

[112] op. cit., s. 398-399.:
"*tato okolnost vylučující protiprávnost ve vztahu k poškozenému zvláštní roli nehraje, neboť občanské právo právě při rizikových činnostech ve výrobě či výzkumu a jinde spojuje s ohledem na zajištění zájmů poškozených odpovědnost za škodu jen s určitou zákonem kvalifikovanou škodní událostí, aniž by zároveň vyžadovalo zaviněnou protiprávnost určitého úkonu či činnosti.*"

[113] PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku).* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-714-8., s. 126.

[114] op. cit., s. 116.

strana tuto překážku nebo její následky odvrátila nebo překonala a dále, že by v době vzniku závazku tuto překážku předvídala." (§374 odst. 1 ObchZ), pokud v době jejího vzniku nebyla povinná strana v prodlení, nebo nevznikla z jejích hospodářských poměrů (§373 odst. 2 ObchZ). Odpovědnost je vyloučena pouze po dobu, dokud taková překážka trvá (§373 odst. 3 ObchZ).

Následky objektivní povahy odpovědnosti jsou dále zmírněny omezením škody, která se nahrazuje na škodu předvídatelnou. Dalším omezením je případ nesplnění zákonné povinnosti poškozené strany stanovené k předcházení škodám (§382 ObchZ), nesplnění povinnosti odvrátit nebo zmírnit hrozící škodu (§384 ObchZ), škodu vzniklou tím, že poškozená strana po odstoupení od smlouvy neuzavřela včas náhradní smlouvu (§385 ObchZ). V případě takové okolnosti je strana povinná oznámit to druhé straně, včetně povahy překážky, která jí v tom brání, a jejích důsledků (§377 ObchZ).

Odpovědnost za náhodu není stejně jako v občanském zákoníku upravena.

V novém občanském zákoníku je požadavek protiprávnosti stanoven zvlášť pro případ porušení smluvní povinnosti a zvlášť pro případ porušení zákona. U zákonné povinnosti jde o zaviněný zásah do absolutního práva. Protiprávnost tedy zřejmě spočívá v porušení povinné péče. Druhým případem je porušení zákonné ochranné normy, pokud škoda vznikla na zájmu chráněném touto normou.

U smluvní povinnosti k náhradě škody jde o porušení smluvní povinnosti. Okolnosti vylučující odpovědnost jsou uvedeny v §2913 odst. 2 NOZ: "*prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli."* to neplatí, pokud vznikla "*ze škůdcových osobních poměrů nebo vznikl[a] až v době, kdy byl škůdce s plněním smluvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat[...]*".

V §2904 NOZ je nově výslovně upravena odpovědnost za náhodu "*Újmu způsobenou náhodou nahradí ten, kdo dal ze své viny k náhodě podnět, zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilé újmě zabránit.*". Důvodová zpráva k tomu pouze tvrdí, že zásada *casum sentit dominus*, "*vyvolává některé aplikační*

potíže"[115] a hlásí se ke zdroji úpravy: návrhu občanského zákoníku z roku 1937[116]. Je však správně poukazováno, že takto definované jednání by zároveň často naplnilo požadavek odpovědnosti.[117]

U nutné obrany (§2905 NOZ) je vyloučena náhrada škody, "*je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku.*". Je zde tedy benevolentnější měřítko, než v občanském zákoníku (*"O nutnou obranu nejde, byla-li zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku"* - §419 OZ).

U krajní nouze (§2906 an NOZ) je výslovně uvedeno, že náhrada újmy je vyloučená i pokud újma vzniklá jednáním v krajní nouzi byla stejně závažná jako újma, která hrozila, pokud "*by majetek i bez jednání v nouzi podlehl zkáze*". Při hodnocení splnění podmínek se přihlíží k "*omluvitelnému vzrušení mysli toho, kdo odvracel útok*" (§2907 NOZ).

Povinnost škůdce nahradit škodu poškozenému nevylučuje, pokud poškozený "*pro sebe přijal nebezpečí oběti, byť tak učinil za takových okolností, že to lze považovat za neprozřetelné, nevzdal se tím práva na náhradu proti tomu, kdo újmu způsobil.*" (§2899 NOZ). Toto ustanovení byl převzato[118] z úpravy občanského zákoníku Québecku. V případě uvedeném v důvodové zprávě[119] (matka, která vběhla do hořícího domu, aby zachránila své dítě, a utrpěla popáleniny), by však zřejmě byly naplněny i požadavky pro krajní nouzi. Ve zmíněném případě by zřejmě nárok naopak nevznikl, pokud by tato osoba vstoupila do hořícího domu zcela bez důvodu.

---

[115] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku [online]. [cit. 29. 4. 2013] Dostupná z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf, s. 1139.

[116] text vládního návrhu dostupný na http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0844_11.htm: "*§1132. 2. za škodu způsobenou náhodou; Byla-li škoda způsobena náhodou, je povinen ji nahraditi, kdo porušil předpis nebo zařízení, které mají zabrániti nahodilým škodám, nebo kdo k náhodě ze své viny dal podnět.*"

[117] PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo.* Praha: Wolters Kluwer Česká republic, 2012. ISBN 978-80-7357-714-8., s. 126.

[118] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku [online]. [cit. 29. 4. 2013] Dostupná z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf, s. 1137.

[119] op. cit., s. 1137.

5.2. Německo

V Německu je široce rozšířena teorie protiprávnosti založené následkem (*Erfolgsunrechtslehre*), kdo zaviní porušení absolutně chráněného zájmu, jednal protiprávně, pokud se neospravedlní.[120] Tento přístup však neumožňuje motivovat jednající osobu k určitému jednání dopředu, rovněž ani absolutně chráněné zájmy nejsou chráněny proti všem porušením (například i menší porušení zdraví musí být v případě nadřazených zájmů tolerováno), mimo absolutní práva pak například z čisté ekonomické ztráty vůbec nelze usuzovat na protiprávnost.[121] Jiný názor proto prosazuje hodnocení protiprávnosti jednání, na výsledek hledí jako na pouhé kritérium posouzení protiprávnosti, ne jako jeho objekt. [122]

Míra ochrany chráněných zájmů je určitější v případě výslovného zakazujícího pravidla chování (§823 odst. 2 BGB), obtížnější je určení hranice v případě zákazu jednání proti dobrým mravům (§826 BGB), které je však důležité vzhledem k úzkému vymezení chráněných zájmů podle §823 odst. 1 BGB.[123]

Hranice mezi protiprávností a zaviněním se může v důsledku stírat. V případě nepřímého porušení není v důsledku aplikace objektivního standardu zavinění rozdíl mezi subjektivní nedbalostí a objektivně nezákonným jednáním.[124]

Okolnostmi vylučujícími protiprávnost jsou nutná obrana, stav nouze a svépomoc. Obranou je obrana nezbytná k odvrácení přítomného nezákonného útoku vůči jednajícímu nebo jiné osobě (§227 BGB). Toto zákonné ustanovení neomezuje obranu. Nauka odmítá vyloučení protiprávnosti, pokud je důsledek obrany nepřijatelný a nepřiměřený ohroženému zájmu, část nauky odmítá pouze hierarchické poměřování ohrožených zájmů se zájmy dotčenými takovým jednáním, jiná část nauky naopak

---

[120] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 172-173.

[121] op. cit., s. 175.

[122] op. cit., s. 173.

[123] op. cit., s. 178.

[124] op. cit., s. 173.

odmítá například možnost ohrozit život při ochraně majetku.[125] V případě stavu nouze (§828 BGB), nejedná protiprávně, kdo zničí věc jiného k odvrácení nebezpečí, které hrozí této nebo jiné osobě, pokud to bylo nezbytné k odvrácení nebezpečí a škoda nebyla nepřiměřená nebezpečí, pokud jednající osoba nebezpečí způsobila, je povinná nahradit škodu. Svépomoc zahrnuje různé typy jednání (například zadržení prchajícího podezřelého, odebrání nebo zničení věci) pokud nebylo možné včas získat úřední pomoc a je zde nebezpečí, že bez včasného zásahu bude nemožné nebo ztížené realizovat nárok (§229 BGB). Svépomoc je mimo jiné omezena na dobu nezbytně nutnou k odvrácení nebezpečí (§230 odst. 1 BGB). Pokud však osoba jednala v mylném předpokladu, že jsou splněny požadavky svépomoci, je povinna nahradit škodu jiné osobě, přestože omyl nenastal její nedbalostí (§231 BGB).

5.3. Francie

V oblasti obecné odpovědnosti odpovídá požadavku protiprávnosti objektivní prvek tvořící *faute*. Ten spočívá v jednání nebo opomenutí v rozporu se smluvní nebo mimosmluvní povinností, povinnou péčí nebo standardem chování. Tunc vidí v požadavku zavinění *faute* v obecné civilní odpovědnosti prostředek k vyrovnání svobody a jednání zasahujícího do svobody jiné osoby, které je odchylné od chování "dobrého občana" (*bon citoyen*) v oblasti jednání, které není zakázané; v této oblasti trvá na podmínce *faute*, odpovědnost by nebylo možné založit na samotné škodě.[126]

Ve smluvní oblasti je protiprávnost zvláště významná v případě závazku za výsledek, kdy se v důsledku dohody stran, zákonné úpravy, nebo na základě judikatury nehodnotí jednání smluvní strany, smluvní strany mohou také vyloučit okolnosti vylučující protiprávnost.[127] Pokud se jedná o závazek za prostředky, *obligation de sécurité* nebo informační povinnosti, podobá se *faute* standardu v oblasti mimosmluvní odpovědnosti, strany si mohou stanovit měřítko, kterým se jednání

---

[125] op. cit., s. 25.

[126] TUNC, A., *La responsabilité civile.* 2e éd. Paris : Économica, 1989. s. 99.

[127] VINEY, G. *Traité de droit civil: introduction a la responsabilité.* 3e éd. Paris: L.G.D.J., 2006. ISBN 978-2-275-03247-4. s. 426-427.

posuzuje, a tím subjektivizovat hodnocení.[128] Podle článku 1315 alinéa 2 Code leží důkazní břemeno splnění závazku nebo skutečnosti, v jejímž důsledku zanikl, na dlužníkovi. Judikatura však toto pravidlo neaplikuje důsledně.[129]

Okolnostmi vylučujícími protiprávnost (v případě, že stranami smlouvy nebo zákonem není stanoveno jinak) je případ *force majeur* a náhoda (*cas fortuit*) (článek 1148 Code civil). Další okolnosti vylučující protiprávnost jsou vypůjčeny z oblasti trestního práva, jsou jimi zákonný příkaz nebo povolení, nutná obrana, krajní nouze a svolení poškozeného; okolnosti vylučující protiprávnost v oblasti civilní odpovědnosti jsou však autonomní, to je dáno rozdílnými funkcemi obou odpovědností.[130]

5.4. Španělsko

Vznik smluvní odpovědnosti za škodu vyžaduje protiprávnost: dlužník poruší svou povinnost a zároveň poruší právo věřitele, skutečnost, která zakládá smluvní odpovědnost, je tedy vždy nezákonnou, porušuje totiž právo věřitele chráněné právním řádem, zároveň je nesplněním samotné povinnosti, kterou právní řád sankcionuje.[131]

Mimosmluvní odpovědnost naopak vyžaduje pouze zaviněné jednání nebo opomenutí (článek 1902 Código civil), obecně se má za to, že jednání nebo opomenutí musí být nezákonné; nezákonnost zde není dána jen porušením normy, která ukládá určité jednání, ale také porušením principu *alterum non laedere*, ten je základním principem obsaženým v právním řádu a pramení z něj povinnosti jednat ve vztahu k třetím osobám s korektností (*correción*) a s opatrností nezbytnými pro soužití.[132]

Okolnostmi, které vylučují protiprávnost, jsou náhoda (*caso fortuito*) a vis maior. Jejich definice vyplývá z článku 1105 Código civil, kde se mluví

---

[128] op. cit., s. 427-431.

[129] op. cit., s. 433.

[130] BACACHE-GIBEILI, M. *Droit Civil, Tome 5 : Les obligations, La Responsabilité civile extracontractuelle*. Paris : Economica, 2007. ISBN 978-2-7178-5452-7. s. 146-151.

[131] DÍEZ-PICAZO, L., GULLÓN, A. *Sistema de derecho civil.* 9a ed. Madrid: Tecnos, 2001. ISBN 84-309-3671-8. s. 544.

[132] op. cit., s. 544-545.

o skutečnostech, které nebylo možné předvídat nebo pokud byly předvídané, byly nevyhnutelné, strany mohou takový následek těchto okolností vyloučit. Nauka hodnotí tyto okolnosti kritériem opatrnosti (*diligencia*) chování dobrého otce rodiny (*buen padre de familia*), které odpovídá povinnost předvídat to, co se stává v běžném chodu událostí, a požadavek učinit normální opatření.[133] Je tedy vyloučena povinnost předvídat takové nezvyklé a mimořádné události, které nejsou fyzicky vyloučené, ale nejsou okolnostmi, které lze při opatrném a pozorném chování předvídat; nevyžaduje se ani vynaložení přemrštěné opatrnosti (hraničící s nemožností, nebo představující nepřiměřenou oběť nebo porušení vyšších povinností).[134] Převažující nauka nerozlišuje co do účinku náhodu (*caso fortuito*) od vis maior (*fuerza mayor*), rozdíl mezi oběma je spatřován v tom, že náhoda je událostí, která má své místo uvnitř podniku nebo prostředí dotčeného závazkem, zatímco vis maior nastává vně, mimo oblast toho, co je při běžném a normálním běhu života nutné předvídat; dlužník tak neodpovídá za to, co je mimo sféru jeho kontroly.[135]

Odpovědnost dále vylučuje nutná obrana (*legitima defensa*) a krajní nouze (*estado de necesidad*), obě okolnosti jsou upraveny Código penal. U nutné obrany (článek 20 Código penal, odstavec 7) je civilní odpovědnost výslovně vyloučena (článek 118 odst. 1 Código penal a contrario). Krajní nouze (článku 20 odst. 6 Código penal) spočívá v jednání k odvrácení škody sobě nebo jiné osobě. Jednání v krajní nouzi zakládá nárok poškozeného proti beneficientovi, nejedná se však o odpovědnost, ale o vydání bezdůvodného obohacení (*acción de enriquecimiento*).[136]

Další okolností je svolení poškozeného, to je vyloučeno v případě újmy na životě, fyzické integritě a obecně na osobních právech, kterými nelze disponovat.[137]

---

[133] op. cit., s. 201.

[134] op. cit., s. 201.

[135] op. cit., s. 201-202.

[136] op. cit., s. 555.

[137] op. cit., s. 555.

Další okolností je povolenost aktivity. Tribunal Supremo tak například rozhodl,[138] že protiprávnost není dána u organizátorů povolené akce, která je riskantní (jízda na čtyřkolkách), pokud se aktivita odehrává v přiměřeném rámci a osoby, které se jí z vlastní vůle účastní, mohou předvídat rizika, která jsou s ní spojena.

5.5. Itálie

Italská úprava (článek 2043) vyžaduje protiprávnost (nespravedlivou škodu) *"danno ingiusto*". Ta je spatřována ve škodě spíše než v jednání; soud pak může přiznat náhradu škody ve vztahu k zájmům, které jsou obsažené v právním řádu a jsou hodné ochrany, tato oblast je flexibilní.[139]

Odpovědnost vylučuje nutná obrana (článek 2044 Codice civile: "*Kdo způsobí škodu nutnou obranou sebe nebo jiného, není odpovědný.*"). Další okolností je stav nouze (článek 2045 Codice civile: "*Pokud ten, kdo se dopustil škodného jednání* fatto dannoso*, k tomu byl nucen nutností zachránit sebe nebo jiné od hrozícího nebezpečí závažné škody na osobě* alla persona*, a toto nebezpečí sám úmyslně nezpůsobil, a nebylo možné jej odvrátit jinak, je poškozený oprávněn k náhradě* indennità*, jejíž výši určí soudce spravedlivým oceněním.*").

5.6. Srovnání

Protiprávnost v oblasti smluvní odpovědnosti nepůsobí potíže, zvláště pokud se jedná o závazek za výsledek, kdy bude porušení smluvní povinnosti zjevné, zbývá pouze posoudit, zda nenastala některá z okolností vylučujících protiprávnost nebo odpovědnost. V případě závazku za prostředky musí být naopak porušena určitá povinnost péče. Ta může vyplývat ze zákonné úpravy, judikatury, standard může být rovněž sjednán smluvními stranami. Blíží se tedy těm případům mimosmluvní odpovědnosti, kde je dán požadavek povinné péče.

---

[138] STS 30-11-2009 (Rc 1648/2005), *Crónica de la jurisprudencia del Tribunal supremo* [online]. CGPJ 2010. [cit. 29. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.poderjudicial.es/stfls/TRIBUNAL%20SUPREMO/ACUERDOS%20y%20ESTUDIOS%20DOCTRINALES/FICHERO/1.civil-2010_1.0.0.pdf.

[139] BUSNELLI, F., COMANDÉ, G. `Wrongfulness' in the Italian Legal System. In KOZIOL, H., (ed.). *Unification of tort law: wrongfulness*. Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1019-4. s. 69-70.

V oblasti mimosmluvní odpovědnosti je vždy dán požadavek škody. Aby byla dána protiprávnost, musí k němu buď přistoupit další porušení právní povinnosti, nebo je za dostatečně protiprávní považován už samotný vznik škody (Německo u zájmů chráněných §823 odst.1 BGB, Francie, Španělsko, Itálie). V Německu je mimo §823 odst. 1 BGB vyžadováno porušení právní povinnosti, jejímž účelem musí být ochrana porušeného zájmu (§823 odst. 2 BGB), nebo porušení dobrých mravů (§826 BGB). V České republice je dána protiprávnost porušením právní povinnosti přikazující nebo zakazující určité jednání. V oblasti, kde není příkaz nebo zákaz, je protiprávnost dána porušením povinné péče či standardu jednání (§415 OZ). To platí obdobně v případě nového občanského zákoníku, pokud dojde k porušení absolutních práv (§2910 NOZ), nebo v případě prevence (§2900 NOZ). V ostatních případech stanoví nový občanský zákoník (podobně jako německá úprava) požadavek ochranného účelu normy, nebo porušení dobrých mravů (§2909 NOZ).

Okolnostmi vylučujícími protiprávnost jsou obecně nutná obrana a krajní nouze. V některých zemích jsou upraveny v občanském zákoníku (Německo, Itálie, Česká republika). Ve zbylých případech jsou odvozeny z oblasti trestního práva nebo obecné části občanského zákoníku a upraveny pro účely civilní odpovědnosti. Těmito odvozenými okolnostmi bývá také zákonný příkaz nebo povolení a svolení poškozeného.

6. Zavinění

6.1. Česká republika

Odpovědnost v občanském zákoníku je obecně založená na subjektivním principu. Ke vzniku odpovědnosti je tedy zásadně vyžadováno zavinění povinné osoby (to platí i v případě §422 a 423, přestože nepřímo ve vztahu k porušení jiné povinnosti). "*Zavinění v občanském právu lze charakterizovat jako psychický (vnitřní - duševní) vztah odpovědného subjektu k jeho vlastnímu úkonu, který se příčí objektivnímu právu,*

tj. k jeho protiprávnímu úkonu, jakož i ke škodě jako ke způsobenému následku tohoto protiprávního úkonu."[140]

Formy zavinění mají význam tam, kde občanský zákoník vyžaduje úmysl ke vzniku odpovědnosti (například úmyslné jednání proti dobrým mravům - §424 OZ, nebo úmyslné přivedení osoby do stavu vylučujícího ovládací a rozpoznávací schopnosti - §423 OZ), nebo s úmyslným zaviněním spojuje jiné důsledky (delší objektivní promlčecí lhůtu pro právo na náhradu škody - §106 OZ, vyloučení možnosti soudu snížit náhradu škody - §450 OZ). "*Pro zkoumání zavinění se používá tzv. objektivní měřítko s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu (tzv. konkrétnost objektivního měřítka) a na postavení a poměry eventuálního škůdce (tzv. diferencovanost objektivního měřítka). Východiskem by však vždy mělo být chování a jednání řádné a rozumné osoby - diligens pater familias.*"[141] Zavinění se presumuje (§420 odst. 3 OZ) ve formě nedbalosti, úmyslné zavinění musí být škůdci prokázáno.[142]

Objektivní odpovědnost je stanovena pro škodu způsobenou provozní činností (§420a OZ) a zvláští případy odpovědnosti (například odpovědnost za převzatou věc §421 OZ, odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi s původem v povaze přístroje §421a OZ, oboje ve spojitosti s plněním závazku).

Pokud se osoba zaviněně uvede do stavu neschopnosti ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky (a jde u ní o stav odlišný od stavu běžného), nezprostí ji to povinnosti nahradit škodu způsobenou v tomto stavu, bude však odpovídat za zapříčiněnou škodu v důsledku porušení prevenční povinnosti ve vztahu k uvedení se do takového stavu, nikoliv například v důsledku porušení konkrétní právní povinnosti (pokud tu taková je), v důsledku kterého škoda vznikne.[143]

---

[140] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., et al. Občanské právo hmotné 2, díl třetí: závazkové právo. 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4. s. 413.

[141] ŠVESTKA, J. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6. s. 1207.

[142] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., et al. Občanské právo hmotné 2, díl třetí: závazkové právo. 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4. s. 419.

[143] ŠVESTKA, J. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6. s. 1233.

Odpovědnost v obchodním zákoníku je objektivní odpovědností za následek, v případě porušení povinnosti ze závazkového vztahu, stejně jako při porušení povinnosti stanovené tímto zákonem. Nejedná se však o objektivní odpovědnost absolutní, připouští se liberace povinného (viz 5.2).

Nový občanský zákoník obsahuje rozdílný požadavek na zavinění pro odpovědnost za škodu vzniklou porušením zákona a porušením smluvní povinnosti. Pro první stanoví subjektivní odpovědnost (podobně jako občanský zákoník), pro druhou pak odpovědnost objektivní (podobně jako obchodní zákoník). Domněnka nedbalosti je formulována v §2911 NOZ ("*Způsobí-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti.*"). Pro zkoumání zavinění jsou určena pravidla v §2912 NOZ. První odstavec stanoví objektivní měřítko jako porušení jednání, které "*lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat*". Je otázkou, zda bude takový standard aplikován mírněji, než standard "jednání řádné a rozumné osoby", který při neexistenci pozitivního ustanovení v občanském zákoníku dovodila nauka a praxe .

V druhém odstavci §2912 NOZ se objevuje diferencovanost objektivního měřítka (kterým se rovněž zabývala nauka). Dané ustanovení zřejmě zahrnuje dvě situace. První situací, je, "*zaváže-li se [škůdce] k činnosti, k níž je zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti zapotřebí*", druhou situací "*[d]á-li škůdce najevo zvláštní znalost, dovednost nebo pečlivost*" a neuplatní tyto zvláštní vlastnosti. První případ nečiní potíže; zdá se spravedlivé, aby u osoby, která se k činnosti vyžadující takové vlastnosti zaváže, byla dána nedbalost podle měřítka vlastností, ke kterým se zavázala bez ohledu na to, zda takové vlastnosti měla. V druhém případě by se podle doslovného výkladu mělo diferencované objektivní měřítko "zvláštní znalosti, dovednost nebo pečlivost" použít jen tehdy, pokud dá osoba tyto vlastnosti "najevo". Takový výklad by však vyústil v zřejmě nepřijatelný závěr, že osoba s těmito zvláštními vlastnostmi má jakési dobrodiní v možnosti nedat je najevo a být posuzována podle obecného měřítka "osoby průměrných vlastností".

Úmyslné zavinění je (stejně jako v §424 OZ) vyžadováno v případě porušení dobrých mravů. Úmysl vylučuje možnost soudu přiměřeně snížit náhradu škody (§2953 odst. 1 NOZ, podobně jako §450 OZ).

6.2. Německo

Zavinění v německém právu je požadavkem smluvní i mimosmluvní odpovědnosti. Ve vztahu k chráněným zájmům (§823 odst. 1 BGB) i v případě porušení normy s ochranným účelem k porušenému zájmu (§823 odst. 2 BGB) stačí zavinění ve formě nedbalosti. V případě porušení dobrých mravů se vyžaduje úmysl (§826 BGB).

Nedbalost je definována jako jednání v rozporu s náležitou péčí (*erforderliche Sorgfalt*) (§276 odst. 2 BGB). Podle názoru rozšířeného v současnosti v Německu se při posuzování zavinění musí ve vztahu k subjektivním schopnostem osoby použít objektivní zákonný standard neopatrnosti; rozhodujícím tedy nejsou individuální schopnosti člověka, ale průměrné schopnosti a znalosti typické pro takovou skupinu osob.[144] Objektivní měřítko péče požadované po dítěti stejného věku aplikoval soud i ve vztahu k porušení ochranné normy.[145] Opačný názor požadující subjektivní provinění k odpovědnosti za škodu poukazuje na fakt, že i v případě podprůměrných schopností škůdce není nutně v celém rozsahu vyloučena jeho odpovědnost, když může být odpovědný podle §829 BGB.[146] Objektivní standard je naopak odůvodněný v případě smluvní odpovědnosti, stejně je tomu v případě expertů, u kterých je požadována nezbytná péče a nezbytné znalosti, nepřihlíží se k jejich individuálním schopnostem; dalším případem je vznik škody ve spojitosti s použitím zvláště nebezpečné věci.[147] Protiprávnost musí být poměřována objektivně, měřítkem rozumného chování adresáta

---

[144] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 203-204.

[145] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 355-356.

[146] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 208.

[147] op. cit., s. 205-208.

normy, zavinění se v případě porušení povinnosti péče presumuje, důkazní břemeno opaku je na straně škůdce.[148]

Podle převažujícího názoru se zavinění vyžaduje jen ve vztahu k primární škodě, nikoli k následné škodě, je tedy možné škůdci přičítat i škodu, kterou nemohl předvídat nebo jí zabránit, vždy však s omezením adekvátnosti a ochranného účelu normy, na které je odpovědnost založena; v případě ochranných předpisů zakazujících abstraktní nebezpečné chování stačí zavinění ve vztahu k porušení normy jednání, předvídatelnost škody pro konkrétního škůdce je nepodstatná.[149] Ve vztahu k §823 odst. 2 BGB se pak zavinění presumuje, tím je pro žalobce výhodnější než §823 odst. 1 BGB.[150]

Odpovědnost za zavinění a odpovědnost za nebezpečí, přestože spočívají ve dvou rozdílných konceptech, se mohou v konkrétních případech přibližovat: například odpovědnost za zavinění, pokud se zavinění posuzuje objektivně, nebo je standard péče tak vysoký, že je téměř nemožné jej splnit, dále obrácení důkazního břemene a presumované zavinění; odpovědnost za nebezpečí se naopak může přiblížit odpovědnosti za zavinění, pokud jsou široce stanoveny liberační důvody (například vynaložení veškeré myslitelné péče).[151]

Odpovědné nejsou osoby, u kterých stav bezvědomí, nebo patologického psychického narušení vylučuje svobodný výkon vůle (§828 BGB), pokud si někdo takový dočasný stav způsobí sám, odpovídá, jako kdyby u něj byla dána nedbalost. Nedospělé osoby a) do 7 let nejsou odpovědné za škodu, b) od 7 do 10 let neodpovídají za škodu způsobenou jinému nehodou zahrnující motorové vozidlo, vlak nebo lanovku, c) do 18 let (mimo předchozí) neodpovídají za škodu způsobenou jinému, pokud nemají dostatečnou rozpoznávací schopnost (§828 BGB). Tyto osoby přesto mohou být

---

[148] op. cit., s. 208-209.

[149] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 201.

[150] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 306

[151] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 249-251.

povinné k náhradě škody, pokud není možné náhradu získat od třetí strany, která má nad nimi povinnost dohledu; výše závisí na okolnostech, včetně okolností stran (§829 BGB).

6.3. Francie

Faute zahrnuje objektivní prvek, kterým je jednání nebo opomenutí v rozporu se smluvní nebo mimosmluvní povinností nebo s povinnou péčí, a subjektivní prvek spočívající v psychické schopnosti škůdce pochopit důsledky svého jednání a přijmout je (*imputabilité* nebo *culpabilité*).[152]

Subjektivní prvek je však zcela potlačen. To je vidět mimo jiné z vývoje, kdy osoba, která způsobila škodu jinému pod vlivem duševní poruchy (*trouble mental*) je přesto odpovědná (článek 414-3 Code civil, dříve článek 489-2). Pokud je taková osoba poškozeným, může u ní být snížena výše náhrady škody v případě spoluzavinění; jediným důsledkem nedostatku psychických schopností tak zůstává možné snížení povinnosti péče (například standardem dítěte stejného věku).[153] Zavinění a jeho stupně jsou přesto významné, a to v případech, kdy jsou s nimi spojeny určité důsledky (například vyloučení omezení smluvní odpovědnosti předvídatelností v případě úmyslu podle čl. 1150 Code civil, k tomu viz. 9.3).

Úmyslné zavinění má podle judikatury za následek presumpci příčinné souvislosti, poškozenému pak stačí, aby prokázal *faute* a škodu.[154]

6.4. Španělsko

Zavinění nebo nedbalost (*culpa o negligencia*) je vymezena v článku 1104 Código civil jako opomenutí opatrnosti (*diligencia*), kterou požaduje povaha závazku a odpovídá osobním, časovým a místním okolnostem.

---

[152] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 301.

[153] op. cit., s. 355.

[154] DELEBECQUE, P., PANSIER, F.-J. *Droit des obligations: responsabilité civile : délit et quasi-délit*. Paris: Litec, 2001. ISBN 2-7111-3280-3. s. 42.

Kdo je například povinný odevzdat určitou věc, musí ji uchovat ve stavu, aby mohla sloužit svému účelu, a zajistit, aby při předání správně fungovala.[155] Požadovanou opatrnost je (podle článku 1104 odstvce 2 Código civil) možné vyjádřit ve smlouvě, pokud takové ujednání chybí, je jí standard odpovídající dobrému otci rodiny (*buen padre de familia*). Ten odpovídá průměrné opatrnosti, kterou by normální osoba měla vyvinout v konkrétním typu záležitosti, o kterou se jedná; subsidiárně se tak Código civil přiklání k objektivnímu posouzení nedbalosti.[156] Profesionálové jsou při poskytování služeb povinni postupovat podle aktuální úrovně své profese, neodpovídají však za *culpa levíssima* (nedbalost vzniklá opomenutím opatrnosti vynakládané svědomitými osobami).[157]

Nedbalost podle judikatury nespočívá jen v opomenutí neopominutelných norem, nebo těch, které vyplývají z nejobecnější zkušenosti, ale také v nepředvídání toho, co mohlo a muselo být předvídáno.[158] Požadavek nedbalosti je však omezován. Podle judikatury místo aby poškozený musel dokazovat nedbalost možného škůdce, musí tento dokázat, že jednal s veškerou potřebnou opatrností, přičemž Tribunal supremo se nespokojil ani s důkazem, že taková osoba při svém jednání splnila všechny zákonné příkazy uložené k předcházení škod, když podle soudu nesplnila něco, čím by škodě předešla, takže její opatrnost nebyla úplná.[159] Je možné usuzovat, že nedbalost jako kritérium přičitatelnosti škody ustoupila pouhé příčinné souvislosti mezi jednáním nebo opomenutím a škodou; v extrémním pojetí se nedbalostní jednání vyvozuje z pouhé skutečnosti, že nastal pro společnost nepříznivý následek, přestože dané jednání bylo povolené a opatrné.[160]

---

[155] BELTRÁN SÁNCHEZ, E.M., ORDUÑA MORENO, J. *Curso de derecho privado.* 10a ed. Valencia: Tirant Lo Blanch, 2007. ISBN 978-84-8456-913-8. s. 188.

[156] DÍEZ-PICAZO, L., GULLÓN, A. *Sistema de derecho civil.* 9a ed. Madrid: Tecnos, 2001. ISBN 84-309-3671-8. s. 199.

[157] op. cit., s. 199.

[158] op. cit., s. 551.

[159] op. cit., s. 551-552.

[160] op. cit., s. 552.

Výlučné zavinění poškozeného vylučuje odpovědnost jiné osoby, v případě spoluzavinění poškozeného mohou soudy moderovat přiznanou náhradu škody (s odkazem na obecné ustanovení článku 1103 Código civil o odpovědnosti za nedbalost, která moderaci umožňuje), v případě zavinění poškozeného nebo jiné osoby může podle okolností a intenzity absorbovat zavinění ostatních osob.[161]

Úmyslné zavinění není zákonem definováno, judikatura Tribunal Supremo nevyžaduje, aby zahrnovalo úmysl způsobit škodu, ale dobrovolné a vědomé porušení povinnosti, škoda tedy nemusí být účelem, musí se však jevit jako nezbytný následek jednání.[162] Podle obecného názoru zahrnuje článek 1902 Código civil také škodu způsobenou úmyslně, pokud nepůjde o případ trestní odpovědnosti (*delito* nebo *falta*); úmyslné zavinění spočívá ve vědomí, že jednání způsobí nebo může způsobit škodu, a nepřijetí opatření k jejímu zamezení.[163]

S formami zavinění rozlišuje španělské právo určité důsledky. Tak například pouze v případě odpovědnosti za nedbalostní zavinění *negligencia* může soud podle okolností moderovat odpovědnost (článek 1103 Código civil). Vzdání se nároku na náhradu úmyslně způsobené škody je neúčinné (*nul*).

Zavinění poškozeného (například úmyslné nebo nedbalostní zničení nebo ztráta nebo zhoršení věci, která měla být předmětem plnění, nebo znemožnění povinnosti dlužníka konat *facere*) vylučuje odpovědnost dlužníka nebo její snížení v závislosti na tom, zda je zavinění tak intenzivní, že vyloučí ostatní zavinění, nebo zda může zavinění poškozeného a zavinění škůdce existovat vedle sebe.[164]

6.5. Itálie

Zavinění je požadováno u mimosmluvní odpovědnosti. Smluvní odpovědnost má objektivní povahu s možností liberace, pokud dlužník prokáže, že nesplnění smluvní

---

[161] op. cit., s. 553.

[162] op. cit., s. 200.

[163] op. cit., s. 553.

[164] op. cit., s. 204.

povinnosti bylo způsobeno nemožností plnit v důsledku příčiny, kterou mu nelze přičítat (§1218 Codice civile).

Za důsledky škodného jednání (*fatto dannoso*) neodpovídá, kdo v okamžiku, kdy se ho dopustil, neměl schopnost posoudit následky a ovládat své jednání (*la capacità d'intendere o di volere*), pokud si takovou neschopnost nezavinil (článek 2046 Codice civile).

6.6. Srovnání

V Německu je zavinění vyžadováno pro oba režimy odpovědnosti. Nedbalost se hodnotí objektivním měřítkem rozporu s náležitou péčí (*erfordliche Sorgfalt*), v závislosti na přísnosti tohoto standardu (především ve zvláštních případech) se požadavek zavinění relativizuje. Podobně je tomu v případě neodpovědných osob (dětí a osob s psychickou poruchou - §828 BGB), které sice nejsou odpovědné, podle okolností však přesto mohou být povinné nahradit i celou škodu (§829 BGB). Ve Francii bylo zavinění vnímáno jako subjektivní prvek tvořící součást *faute*, ten však byl zcela potlačen: povinnost k náhradě škody je dána i u osob s duševní poruchou a dětí. Ve Španělsku je požadavek zavinění posuzován objektivně a vývoj jeho význam rozsáhle omezuje. V Itálii je požadavek zavinění dán v oblasti mimosmluvní odpovědnosti. V České republice je požadavek zavinění stanoven občanským zákoníkem. Odpovědnost podle obchodního zákoníku má objektivní povahu. Nový občanský zákoník stanoví objektivní odpovědnost pro případ porušení smluvní povinnosti. V případě zákonné povinnosti pak stanoví požadavek zavinění, jeho měřítko (objektivní) nově definuje (§2912 NOZ).

Ve všech uvedených právních řádech má forma zavinění význam například pro možnost omezení práva na náhradu škody. Ve Španělsku a v České republice podle občanského zákoníku a nového občanského zákoníku rovněž pro moderační oprávnění soudu k výši náhrady škody.

7. Příčinná souvislost

7.1. Česká republika

Nezbytným předpokladem odpovědnosti za škodu je vztah, kdy mezi ”*protiprávním úkonem nebo zákonem kvalifikovanou zvláštní událostí na straně jedné a škodou na straně druhé existoval vztah příčiny a následku*”.[165] Příčinná souvislost je předpokladem pro subjektivní i objektivní odpovědnost za škodu. U subjektivní odpovědnosti se podle teorie a praxe nejdříve zjišťuje příčinná souvislost, až poté (je-li dána) zavinění.[166] “*Ke vzniku odpovědnosti za škodu nestačí pouhá pravděpodobnost či domněnka existence příčinné souvislosti; existence příčinné souvislosti musí být podle platného českého občanského práva prokázána.*”[167] Při zjišťování příčinné souvislosti je třeba izolovat právně relevantní škodu (následek) a právně relevantní příčinu; v případě více právně relevantních příčin je nutné zvážit význam jednotlivých příčin (gradace příčinné souvislosti).[168] V souvislosti s příčinnou souvislostí se uplatňuje teorie adekvátní příčinné souvislosti. Musí být splněn požadavek, že podmínka má *“zároveň podle obvyklého (přirozeného) chodu věcí i podle obecné zkušenosti zpravidla - typicky (generálně) za následek způsobení této škody.*”[169] Měřítko předvídatelnosti škody je objektivní, “*soud musí při své úvaze přihlížet k tomu, zda škoda byla předvídatelná pro každou řádně - rozumně se chovající a postupující osobu (fyzickou či právnickou), která by se nacházela v době způsobení škody na místě škůdce a v jeho postavení.*”.[170]

Obchodní zákoník pouze stanoví omezení náhrady škody požadavkem předvídatelnosti v době uzavření smlouvy (§379 ObchZ).

Přestože důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku mluví o příčinné souvislosti na jediném místě (v souvislosti se škodou způsobenou zvlášť nebezpečným

---

[165] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., et al. Občanské právo hmotné 2, díl třetí: závazkové právo. 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4. s. 406.

[166] op. cit., s. 407.

[167] op. cit., s. 407.

[168] op. cit., s. 408.

[169] op. cit., s. 411.

[170] op. cit., s. 412.

provozem),[171] nabyde zřejmě při zkoumání příčinné souvislosti na významu výklad ochranného účelu norem (podobně jako v Německu).

7.2. Německo

Prvním požadavkem příčinné souvislosti je splnění podmínky *conditio sine qua non*, o tom musí být soudce přesvědčen s "*pravděpodobonností hraničící s jistotou*".[172] Tento požadavek je zmírněn v případě společné odpovědnosti více škůdců (§830 odst. 1 a §840 BGB), kdy je většinou dáno podezření, že je zde příčinná souvislost, zmírnění je však vyváženo požadavkem úmyslného zavinění.[173]

Hodnocení příčinné souvislosti dále zahrnuje hodnocení adekvátnosti a požadavek ochranného účelu normy k porušenému zájmu, ty mohou vyloučit odpovědnost za škodu, přestože je splněna předchozí podmínka.[174] Adekvátní příčina je dána, pokud zkoumaná skutečnost "*za běžných a nikoliv abnormálních, zcela nepravděpodobných a za běžného chodu věcí zanedbatelných okolností by vedla k důsledku, který nastal*", objektivní standard představuje zkušený pozorovatel, který jen velmi zřídka nepředvídá, že škoda nastane.[175] Hodnocení ochranného účelu normy nabývá na významu se snižujícím se významem subjektivního zavinění.[176]

Pokud je příčinou škody opomenutí (tato možnost je další odchylkou od příčiny v běžném a v právním smyslu), test *conditio sine qua non* spočívá ve fiktivním nahrazení (opomenutí aktivním jednáním), namísto fiktivní eliminace.[177]

---

[171] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku [online]. [cit. 29. 4. 2013] Dostupná z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf, s. 1145

[172] MAGNUS, U. Causation in German Tort Law. In SPIER, J., (ed.). *Unification of tort law: causation.* Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1325-8. s. 64.

[173] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 139-140.

[174] op. cit., s. 133.

[175] MAGNUS, U. Causation in German Tort Law. In SPIER, J., (ed.). *Unification of tort law: causation.* Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1325-8. s. 65.

[176] op. cit., s. 67-68.

[177] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 136-137.

Požadavek příčinné souvisloti je někdy dále oslaben: soud tak rozhodl, že odpovědná osoba, která poškodila vozidlo veřejného dopravce, je povinná nahradit část nákladů na koupi záložního vozidla, které však společnost koupila již před škodnou událostí.[178] U alternativních škůdců je to vyváženo požadavkem, aby jednání každého škůdce zakládalo velmi akutní a konkrétní riziko a adekvátnost byla dána v co nejširším rozsahu.[179] Požadavek nezbytné příčiny je v případě kumulativní příčiny nahrazen požadavkem dostatečné příčiny; všichni škůdci jsou pak odpovědní společně a nerozdílně.[180] Nahrazující příčina se podobá kumulativní příčině roztažené v čase, rovněž dává vzniknout společné a nerozdílné odpovědnosti, musí však být naplněny všechny prvky odpovědnosti (v případě zničení věci nemůže poteciální škůdce jednat protiprávně, pokud tato věc byla předtím zničena jiným škůdcem).[181]

7.3. Francie

Francouzské soudy se při hodnocení příčinné souvislosti zřejmě neřídí pouze teorií *condition sine qua non,* ve svých rozhodnutích se však výslovně nehlásí k žádné z dalších teorií, příčinnou souvislost hodnotí jako "přímou" nebo "existující".[182] V případě více dostatečných příčin je každá osoba odpovědná společně a nerozdílně; důraz je tedy ve prospěch poškozeného kladen na úplnou náhradu škody (škůdce má pak nárok získat část náhrady od ostatních škůdců).[183]

Vnější příčina *cause étrangère* (například *force majeur,* náhoda *cas fortuit*) je nepředvídatelnou a nepřekonatelnou událostí, v jejímž důsledku je materiální škůdce jen nástrojem příčiny, která mu je cizí, a proto vylučuje odpovědnost.[184] V oblasti smluvní odpovědnosti to výslovně vyjadřuje článek 1148 Code civil. Stejný účinek mají

---

[178] op. cit., s. 138.

[179] op. cit., s. 143.

[180] op. cit., s. 163.

[181] op. cit., s. 163-166.

[182] GALAND-CARVAL, S. Causation under French Law. In SPIER, J., (ed.). *Unification of tort law: causation.* Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1325-8. s. 54.

[183] op. cit., s. 53-54.

[184] MALINVAUD, P. *Droit des obligations.* 7e éd. Paris: Litec, 2001. ISBN 2-7111-3289-7. s. 244.

i v mimosmluvní odpovědnosti, v případě konkurujícího zavinění škůdce zde část judikatury umožňuje částečnou náhradu škody.[185] Nepředvídatelné a nepřekonatelné zavinění poškozeného dá zaniknout jeho nároku, v opačném případě je výše jeho nároku poměrně snížena.[186]

7.4. Španělsko

V otázce příčinné souvislosti se rozvíjí několik teorií: teorie adekvátní příčiny (považující za příčinu škody předcházející událost, u které je pravděpodobné, možné nebo lze rozumně předpokládat, že by ji způsobila), teorie blízké příčiny (událost nejbližší škodě musí být její příčina), teorie efektivní příčiny (nejúčinnější událost musí být příčinou).[187] Tribunal supremo se v současnosti přiklání k adekvátní příčině, ne však zcela odděleně od efektivní příčiny: škoda musí být běžným, adekvátním a efektivním důsledkem (běžným se myslí, že mezi úvodním jedáním a výsledkem je vztah nezbytnosti odpovídající obecně přijímaným poznatkům) a musí se posuzovat v každém konkrétním případě, zda předcházející jednání, které má být příčinou, má potenciál, aby toto samotné jednání dalo vzniknout škodnému účinku jako nezbytnému následku.[188]

V oblasti přičitatelnosti byla vyvozena následující kritéria:

a) běžné riziko běžného života (*riesgo general de vida*), které by mělo vyloučit přičitatelnost těch škod, které jsou uskutečněním rizik obvykle spojených s existencí poškozeného,

b) zákaz regresu - zamezení přičítání škody poškozenému, pokud předcházející příčinné události byly spuštěny poškozeným, ale nezávisle se událo úmyslné nebo hrubě neopatrné chování třetí osoby, pokud k němu výrazně nepřispělo jednání poškozeného,

---

[185] op. cit., s. 301.

[186] op. cit., s. 302-304.

[187] DÍEZ-PICAZO, L., GULLÓN, A. *Sistema de derecho civil*. 9a ed. Madrid: Tecnos, 2001. ISBN 84-309-3671-8. s. 549.

[188] op. cit., s. 549-550.

c) provokace - přičítání škody nikoliv tomu, kdo ji utrpěl v důsledku svého jednání, ale tomu, kdo takové jednání vyprovokoval, pokud nebylo jednání poškozeného podle okolností nerozumné,

d) zvýšení rizika - pokud by škodná událost s jistotou nebo pravděpodobností hraničící s jistotou vznikla stejným způsobem, nepřičítá se škoda jinému jednání, které nezvýšilo riziko škodné události,

e) ochranný účel normy - možnému škůdci se nepřičítá škoda, která spadá mimo oblast účelu normy, která by zakládala jeho odpovědnost (například porušením zákazu práce v neděli nemůže zakládat odpovědnost za úmrtí pracovníků v důsledku nedělního výbuchu skladu s výbušninami v blízkosti továrny),

f) adekvátnost - nepřičítá se škoda za jednání, v důsledku kterého vznikla, pokud by zkušený pozorovatel, který by otázku posuzoval ex ante, s ohledem na zvláštní znalosti škůdce, vznik škody jako mimořádně nepravděpodobný vyloučil.[189]

7.5. Itálie

Při hodnocení příčinné souvislosti se aplikuje teorie *conditio sine qua non* částečně omezená teorií adekvátní příčinné souvislosti, podle které se posuzuje, zda by jednání škůdce posuzované *ex ante* bylo dostatečnou příčinou.[190] Obecně je postačující příčinou jakákoliv příčina, bez které by nenastal účinek, soudy však vylučují případy anomálních odchylek z řetězu příčin, který by bylo možné očekávat.[191] Omezení náhrady škody na přímé a bezprostřední důsledky představuje podle nauky pouhou snahu o to omezit "vzdálené nebo značně nepřímé důsledky".[192] Toto omezení platí jak pro smluvní, tak pro mimosmluvní odpovědnost (viz článek 1223 a 2056 Codice civile). Význam zde má také ochranný účel normy: pokud není dán k porušenému zájmu, je

[189] op. cit., s. 550-551.

[190] BUSNELLI, F.D., COMANDÉ, G. Causation under Italian Law. In SPIER, J., (ed.). *Unification of tort law: causation.* Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1325-8. s. 80.

[191] op. cit., s. 80.

[192] op. cit., s. 81.

příčinná souvislost mezi jejím porušením a vzniklou škodou vyloučena.[193] V případě více skutečností, které by mohly založit příčinnou souvislost, je uznána pouze ta, která přeruší původní průběh příčinné souvisloti nebo je schopná sama o sobě způsobit následek a způsobí jej dříve; v ostatních případech nevzniká nárok, odpovědnost má sloužit k náhradě škody nikoliv potrestání protiprávního jednání.[194]

7.6. Srovnání

Ve všech uvedených právních řádech se pro hodnocení příčinné souvislosti mimo *conditio sine qua non* uplatňuje další omezující teorie (zásada). V Německu je jí adekvátnost, která se zkoumá velmi vysokým objektivním měřítkem, dále ochranný účel normy. Z obecného postupu existují pak naopak výjimky ve prospěch stanovení příčinné souvislosti a tedy uplatnění odpovědnosti. Ve Francii není zřejmé, jakými kritérii se soudy řídí. Ve Španělsku se Tribunal supremo přiklání k adekvátní příčině, používá se také efektivní důsledek. Rovněž v Itálii se aplikuje teorie adekvátní příčinné souvislosti, je zde rovněž hodnocen požadavek příslušné ochranné normy. To platí také pro Českou republiku, kde bude ochranný účel normy nutné hodnotit v souvislosti s novou úpravou porušení zákonné povinnosti k ochraně jiného než absolutního práva poškozeného v novém občanském zákoníku.

8. Škoda, rozsah a způsob její náhrady

8.1. Česká republika

Podle občanského zákoníku se hradí skutečná škoda a ušlý zisk ("*co poškozenému ušlo*"), výchozí formou je náhrada v penězích, naturální restituce je možná jen, pokud je to možné a účelné a požádá o to poškozený (§422 OZ). Soud má moderační právo k výši náhrady škody, pokud nebyla způsobena úmyslně (§450 OZ).

Rovněž podle obchodního zákoníku (§379 ObchZ) se nahrazuje skutečná škoda a ušlý zisk, "*Za škodu se považuje též újma, která poškozené straně vznikla tím, že*

[193] op. cit., s. 83.

[194] op. cit., s. 83.

musela vynaložit náklady v důsledku porušení povinnosti druhé strany." §380 ObchZ, poškozená strana nemá také nárok na náhradu části škody způsobené nesplněním prevenční zákonné povinnosti (§382 ObchZ), nebo pokud svým jednáním nebo nedostatkem součinnosti zavinila nesplnění povinnosti povinnou stranou (§376 ObchZ), v těchto případech jde zřejmě o jakési spoluzavinění.

Omezení náhrady škody na škodu předvídatelnou (§379 ObchZ) bude s ohledem na §757 obchodního zákoníku zřejmě třeba aplikovat i na porušení povinností stanovených obchodním zákoníkem. Výchozí formou náhrady škody je peněžní náhrada, naturální restituce je možná na žádost oprávněného, pokud je to možné a obvyklé (§378 ObchZ).

Podle nového občanského zákoníku je naopak výchozí formou náhrady škody uvedení do předešlého stavu, v penězích se hradí, není-li naturální restituce dobře možná, anebo na žádost poškozeného (§2951 odst. 1 NOZ). Hradí se skutečná škoda a ušlý zisk (§2952 NOZ). Soud má moderační právo ve vztahu k náhradě škody, to je vyloučeno jen v případě zavinění, nebo porušení odborné péče škůdce, který "*se hlásil k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání*" (§2953 NOZ). Soud může, nelze-li ji přesně určit, stanovit výši škody, a to spravedlivým uvážením (§2955 NOZ).

8.2. Německo

Podle teorie ekvivalence (*Äquivalenztheorie*) je škůdce odpovědný nejen za přímou škodu, ale také za všechny další následky znevýhodňující poškozeného, nezáleží přitom, zda se škoda v důsledku mimořádných událostí stala nadměrnou, řetěz okolností vedl k netypickým následkům, nebo škoda nastala v jiné oblasti, než v té, kterou mělo chránit porušené pravidlo chování.[195] Korekci neposkytuje zavinění, protože se (na rozdíl od trestního práva) vztahuje jen k porušení povinnosti nebo k první přímé škodě, nevyžaduje se však ve vztahu k dalším důsledkům.[196] Široce uplatňovaná teorie

[195] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 269.

[196] op. cit., s. 270.

adekvátnosti však vylučuje odpovědnost za škodu atypickou, vzniklou náhodnou, objektivně nepředvídanou shodou okolností; to souvisí i s prevenční funkcí, uvalení odpovědnosti za nepředvídatelné důsledky škody nemůže potenciální odpovědné motivovat.[197] Podle některých autorů by hranice měřítka adekvátnosti měla být odlišena podle ochranného účelu normy, závažnosti protiprávnosti a formy zavinění.[198]

Německé právo často omezuje výši náhrady škody v případech objektivní odpovědnosti za nebezpečí, to se zdá nespravedlivé také s ohledem na obecně neexistující limit v případě odpovědnosti za zavinění, dále není spravedlivé přesunout riziko další škody na poškozeného místo na škůdce, který těží užitek z aktivity, která je zdrojem nebezpečí.[199]

Podle §249 odst. 1 BGB je odpovědná osoba povinná obnovit stav, který by existoval, pokud by nenastaly okolnosti, které zakládají její povinnost náhrady škody. Škoda se zpravidla zjišťuje ve vztahu ke konkrétní věci, pokud je však naturální restituce nemožná nebo nepřiměřená, je škoda zjišťována podle §251 BGB s ohledem na snížení celkového majetku poškozeného v důsledku poškození věci oproti majetku, který by měl, pokud by nenastala škodná událost (*Differenzhypothese*).[200]

Částečná náhrada je možná v případě osob uvedených v §827 a 828 BGB (nezletilci a osoby, které se zaviněně použitím alkoholu nebo jiných prostředků uvedou do stavu nezpůsobilosti), pokud nejde náhrada získat od osoby vykonávající dohled, jsou povinni nahradit škodu v spravedlivém rozsahu vzhledem k okolnostem a okolnostem stran tak, aby jim zůstaly zachovány přiměřené prostředky k obživě a plnění jejich zákonných povinností (§829 BGB). Je argumentováno pro možnost aplikovat takové snížení výše náhrady (přes neexistující positivní ustanovení) v zcela mimořádných případech i mimo stanovený okruh osob při srovnání zájmů škůdce

---

[197] op. cit., s. 272.

[198] op. cit., s. 275.

[199] op. cit., s. 290.

[200] Winiger, B., Koziol, H., Koch, B.A., Zimmermann, R., (eds.). *Essential Cases on Damage. Digest of European Tort Law, Vol 2.* Berlin/Boston: de Gruyter, 2011. ISBN 978-3-11-024848-7. s. 18

a poškozeného, jejich finanční situace a dopadu náhrady škody.[201] Výše náhrady škody je snížena také v případě, kdy je předpoklad pro povinnost náhrady škody dán jak u škůdce, tak u poškozeného (§254 odst. 1 BGB). To platí také pro případ, kdy poškozený neupozorní škůdce na nebezpečí mimořádně vysoké škody, o kterém škůdce nevěděl ani neměl povinnost vědět, nebo pokud neodvrátí nebo nesníží škodu (§254 odst. 2 BGB).

Výchozí formou náhrady škody je naturální restituce (§249 BGB). V případě, kdy není možné takto nahradit celou škodu, pak je tímto způsobem nahrazena v nejvyšší možné míře a zbytek je nahrazen v penězích (vždy v příadě, kdy vznikne skutečná škoda a ušlý zisk); uvedení v předešlý stav se má uskutečnit i pokud je nákladnější než náhrada škody, nepřípustné je pouze v případě, kdy by vyžadovalo nepřiměřeně vysoké náklady a úsilí. [202] V případě náhrady osobní újmy a škody na věcech může oprávněný místo restituce žádat finanční náhradu (§249 odst. 2 BGB).

Náhrada škody zahrnuje také ušlý zisk, jaký by za normálního běhu událostí nebo za zvláštních podmínek, především vzhledem na učiněná opatření, bylo možné pravděpodobně očekávat (§252 BGB). Právní úprava zde usnadňuje ukončení řízení o náhradě škody a připouští tak menší míru jistoty ohledně vzniku škody v budoucnu; konkrétně pouhou pravděpodobnost.[203]

Náhrada materiální škody může mít prevenční účinek, jiné účinky než je kompenzace, jsou však pokládány za vedlejší.[204]

8.3. Francie

Škoda musí být přímá (to znamená v příčinné souvislosti se škodným jednáním) a jistá, tuto vlastnost splňuje i škoda, která s jistotou vznikne v budoucnu a ztráta šance

---

[201] KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4. s. 305-307.

[202] op. cit., s. 297.

[203] op. cit., s. 300.

[204] Winiger, B., Koziol, H., Koch, B.A., Zimmermann, R., (eds.). *Essential Cases on Damage. Digest of European Tort Law, Vol 2.* Berlin/Boston: de Gruyter, 2011. ISBN 978-3-11-024848-7. s. 18

perte d'une chance (jež se však hradí ve výši závislé na pravděpodobnosti ztráty).[205] Právní úprava ani judikatura nevymezují další požadavky na škodu; rozlišování vzniklé škody a ušlého zisku a rozlišování přímé a nepřímé škody nemá většího významu: v obou případech jsou nahrazovány.[206] Francouzští autoři často definují škodu jako zásah do legitimního zájmu.[207]

Výše náhrady škody u smluvní odpovědnosti, mimo případ úmyslu (*dol*), je článkem 1150 Code civil omezena na náhradu škody, kterou strana předvídala, nebo kterou bylo možné předvídat v okamžiku uzavření smlouvy (*lors du contrat*). Omezení je však vykládáno restriktivně, v důsledku toho není jeho dopad příliš významný.[208] U mimosmluvní odpovědnosti takové omezení není, hradí se celá škoda.

Ze závazků něco udělat nebo se něčeho zdržet v případě nesplnění vzniká nárok na náhradu škody (článek 1142 Code civil). To bylo judikaturou dříve vykládáno jako vyloučení možnosti naturální restituce, ustanovení je však nutné chápat jako vyloučení uložení povinnosti plnit nikoliv naturální restituce, ta je dnes naopak široce uplatňována.[209] Podle Cour de cassation na ni však poškozený nemá nárok, o formě náhrady rozhoduje soud.[210]

Principem je plná náhrada (*réparation intégrale*), přestože se tak mimo reparační funkce mluví o prevenční a sankční funkci, nesmí být nahrazeno více, než celá škoda: "*poškozenému musí být nahrazena škoda tak, aby nezchudl ani nezbohatl*".[211]

---

[205] MALINVAUD, P. *Droit des obligations.* 7e éd. Paris: Litec, 2001. ISBN 2-7111-3289-7. s. 238.

[206] Winiger, B., Koziol, H., Koch, B.A., Zimmermann, R., (eds.). *Essential Cases on Damage. Digest of European Tort Law, Vol 2.* Berlin/Boston: de Gruyter, 2011. ISBN 978-3-11-024848-7. s. 24-25.

[207] op. cit. s. 25.

[208] VINEY, G. *Traité de droit civil: introduction a la responsabilité.* 3e éd. Paris: L.G.D.J., 2006. ISBN 978-2-275-03247-4. s. 453.

[209] op. cit., s. 450-451.

[210] GALAND-CARVVAL, S. Damages under Frecnch Law. In MAGNUS, U., (ed.). *Unification of tort law: damages.* Hague: Kluwer Law International, 2001. ISBN 90-411-1481-5. s. 79.

[211] Winiger, B., Koziol, H., Koch, B.A., Zimmermann, R., (eds.). *Essential Cases on Damage. Digest of European Tort Law, Vol 2.* Berlin/Boston: de Gruyter, 2011. ISBN 978-3-11-024848-7. s. 26.

Náhrada škody nemůže být přiznána v případě, kdy vznikla v souvislosti s protiprávním jednáním poškozeného a náhrada škody by byla nemorální.[212] Poškozený nemůže těžit ze svého protiprávního jednání.

8.4. Španělsko

Nahrazuje se jakákoliv škoda na zákonem chráněném zájmu, nalézání těchto zájmů je úkolem soudů.[213] Náhrada škody zahrnuje vzniklou škodu a ušlý zisk (článek 1106 Código civil). Škoda, za kterou dlužník odpovídá, je omezena na škodu *daños y perjuicios*, kterou předvídal, nebo bylo možné předvídat v době vzniku závazku a která je nezbytným důsledkem nesplnění povinnosti (článek 1107, odst. 1. Código civil). Toto omezení platí pro dlužníka v dobré víře (*deudor de buena fe*), tím je ovšem (jak vyplývá z druhého odstavce) každý dlužník mimo dlužníka, který úmyslně nesplnil svou povinnost. V takovém případě odpovídá za každou známou škodu vzniklou z nesplnění jeho povinnosti. Podle nauky i judikatury se obecná pravidla pro smluvní odpovědnost použijí také pro mimosmluvní odpovědnost.[214]

Škoda musí být jistá a musí skutečně existovat, je tak vyloučena hypotetická nebo eventuální škoda, která může nebo nemusí nastat.[215] Nahrazována však může být nejen aktuální, ale i budoucí škoda, pokud nastane v budoucnu s dostatečnou jistotou, pokud jsou zjištěny nové škody, je možné znovu žalovat jejich náhradu.[216] V případě, kdy vznikne materiální a nemateriální škoda, nerozhodne soud o dvojí náhradě, ale o jedné náhradě ve zvětšené výši.[217]

---

[212] GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3. s. 737.

[213] Winiger, B., Koziol, H., Koch, B.A., Zimmermann, R., (eds.). *Essential Cases on Damage. Digest of European Tort Law, Vol 2.* Berlin/Boston: de Gruyter, 2011. ISBN 978-3-11-024848-7. s. 31-32.

[214] op. cit., s. 33.

[215] DÍEZ-PICAZO, L., GULLÓN, A. *Sistema de derecho civil.* 9a ed. Madrid: Tecnos, 2001. ISBN 84-309-3671-8. s. 545.

[216] op. cit., s. 546.

[217] op. cit., s. 547.

Škoda se nahrazuje naturálně opravou nebo výměnou věci, nebo odpovídajícím odškodněním, volba formy náhrady nenáleží povinné osobě. [218]

8.5. Itálie

Náhrada škody vzniklé nesplněním nebo prodlením zahrnuje jak vzniklou škodu, tak ušlý zisk věřitele, pokud jsou jejich bezprostředním a přímým důsledkem (článek 1223 Codice civile). Toto omezení soudy zúžily, neomezují se tedy na nárok na přímou a bezprostřední škodu, škoda však musí být předvídatelným důsledkem škodné skutečnosti, kterému bylo možné se vyhnout (posuzováno *ex ante*).[219]

Pokud nesplnění nebo prodlení není způsobené úmyslem dlužníka, je náhrada omezena na škodu, kterou bylo možné předvídat v okamžiku vzniku obligace (článek 1225 Codice civile). Požadavek předvídatelnosti tedy není dán u úmyslného nesplnění smluvní povinnosti, škoda však musí být bezprostředním a přímým důsledkem.

Článek 1223 Codice civile se aplikuje i na mimosmluvní odpovědnost (podle článku 2056), to neplatí o požadavku předvídatelnosti. Soudy však v mimosmluvní odpovědnosti aplikují omezení předvídatelnosti, které pojí se zaviněním.[220]

Výchozí formou náhrady je peněžní náhrada (*risarcimento per equivalente*), poškozený může žádat specifickou náhradu, pokud je to možné a není to příliš nákladné pro škůdce (článek 2058). Pokud není možné určit přesnou výši škody, určí ji soudce spravedlivým hodnocením s ohledem na okolnosti případu (článek 1226, 2056 Codice civile).

8.6. Srovnání

V Německu není rozsah hrazené škody zásadně omezen ochranným účelem normy, ani zaviněním ve vztahu k vzdálenější (nepředvídané) škodě, výše náhrady může být omezena v případech objektivní odpovědnosti. Dalšími případy jsou různé případy

---

[218] op. cit., s. 559.

[219] BUSNELLI, F.D., COMANDÉ, G. Causation under Italian Law. In SPIER, J., (ed.). *Unification of tort law: causation.* Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1325-8. s. 81.

[220] op. cit., s. 123.

spoluzavinění. Omezující účinek má také aplikace teorie adekvátní příčiny. Ve Francii je škoda v oblasti smluvní odpovědnosti omezena předvídatelností (mimo případ úmyslného zavinění), totéž platí ve Španělsku, podobně v Itálii, kde je však omezení aplikováno i v některých případech mimosmluvní odpovědnosti. Ve Francii je však toto omezení vykládáno restriktivně. V České republice má podle občanského zákoníku soud moderační právo k výši náhrady škody. To neplatí podle úpravy obchodního zákoníku, kde je však škoda (mimo úmyslné zavinění) omezená předvídatelností. V novém občanském zákoníku je dáno moderační právo soudu, nikoliv omezení předvídatelnosti. Ve všech zemích se hradí jak vzniklá škoda, tak ušlý zisk.

Výchozí formou náhrady škody je v Německu i jen částečná naturální restituce, oprávněný může žádat peněžní náhradu. Obě formy náhrady jsou možné rovněž ve Španělsku. Naturální restituce se aplikuje i ve Francii, a to i v případě smluvní odpovědnosti, kde bylo její uplatnění dříve považováno za vyloučené. O formě náhrady rozhoduje soud, poškozený nemá nárok na naturální restituci. V Itálii je výchozí formou peněžní náhrada, poškozený však může požádat o naturální restituci. V České republice je podle NOZ výchozí formou naturální restituce, není-li možná, nebo na žádost poškozeného se náhrada hradí v penězích. Podle obchodního zákoníku a občanského zákoníku je naopak naturální restituce možná jen na žádost poškozeného a pokud je to možné a obvyklé (§378 ObchZ) respektive účelné (§422 OZ).

9. Omezení práva na náhradu škody

9.1. Česká republika

Práva na náhradu škody se podle občanského zákoníku lze vzdát (§574 odst. 1 OZ), nelze se však vzdát práv, která mohou v budoucnosti teprve vzniknout (§574 odst. 2 OZ).

Na druhou stranu nelze přehlédnout možnost stran sjednat si pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, pokud není opačného ujednání, nemůže věřitel ve vztahu ke škodě vzniklé porušením právní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní

pokuta, uplatnit náhradu škody vedle smluvní pokuty (§545 odst. 2 OZ). Smluvní pokuta pak představuje paušalizovanou náhradu škody, bez ohledu na výši škody.

Vztah smluvní pokuty a případné škody vzniklé porušením dotčené smluvní pokuty může být tedy následující:

a) porušením nevznikla škoda, hradí se však smluvní pokuta,

b) porušením vznikla škoda, která přesahuje výši smluvní pokuty, a škoda nad tuto výši se nehradí,

c) smluvní pokuta je sjednána vedle náhrady škody, pokuta se hradí zároveň se škodou

d) hradí se smluvní pokuta a pokud vznikne škoda ve vyšším rozsahu, hradí se náhrada nad výši pokuty.

Smluvní pokuta tak může rozšiřovat povinnost strany, která porušila právní povinnost (ad a, c, ad d, do chvíle, kdy výše škody překročí výši pokuty), může však naopak zmírňovat povinnost nahradit škodu, které se jinak nelze předem vzdát (ad b).

Obchodní zákoník podle nového znění §386 odst. 1[221] umožňuje omezit, nebo se vzdát práva na náhradu škody, a to mimo případ úmyslného zavinění i před porušením dané povinnosti. Možnost vzdání se práva na náhradu škody je dána poměrně široce. I v případě úmyslně zaviněné škody je možné, aby po vzniku škody poškozený uzavřel se škůdcem, který mu úmyslně způsobil škodu, (dodatečnou) dohodu o omezení nebo vzdání se práva na náhradu škody.

Nový občanský zákoník ujednání omezující nebo vylučující povinnost k náhradě škody umožňuje, ovšem s významnými omezeními. Povinnost k náhradě škody nelze omezit nebo vyloučit, pokud jde o újmu na přirozených právech člověka, anebo způsobené úmyslně nebo z hrubé nedbalosti; rovněž není možné předem vyloučit nebo omezit právo slabší strany na náhradu jakékoliv újmy, v obou případech se práva na náhradu nelze ani platně vzdát (§2898 NOZ).

K tomu je nutné poznamenat, že pro účel zákazu zneužívání kvality odborníka a svého hospodářského postavení podnikatelem "*[...] k vytváření nebo k využití*

[221] Ve znění zákona č. 351/2011 Sb., účinného od 1.1. 2012.

závislosti slabší strany a k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech stran" (§433 odst. 1 NOZ) se má za to, "*že slabší stranou je vždy osoba, která vůči podnikateli v hospodářském styku vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním.*" (§433 odst. 2 NOZ). Rozsah osob, na které dopadá předchozí domněnka, se zčásti překrývá s definicí spotřebitele (§419 NOZ) "*Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.*", dopadá však i na právnické osoby (při splnění předpokladů).

S ohledem na srovnání s úpravou obchodního zákoníku, ale i občanského zákoníku se jeví možnost "omezit povinnost k náhradě škody" podle nového občanského zákoníku překvapivě spíše restriktivní, když se oproti předchozím úpravám nelze platně vzdát (dodatečně) práva na náhradu:

a) újmy způsobené člověku na jeho přirozených právech,

b) újmy způsobené úmyslně nebo z hrubé nedbalosti,

c) jakékoliv újmy způsobené slabší straně.

Smluvní strany by se tak mohly ocitnout v situaci, kdy by měly více ochrany, než by si přály. Nemožnost platně se vzdát práva na náhradu však samozřejmě neimplikuje povinnost toto právo uplatnit.

Nepřihlíží se k jednostrannému prohlášení škůdce (povinné osoby), že vylučuje nebo omezuje svou povinnost k náhradě škody (§2896 NOZ). Toto ustanovení by se zřejmě dalo považovat za nadbytečné, nicméně v jeho druhé větě se stanoví, že "*Učiní-li to však ještě před vznikem újmy, může být takové oznámení posouzeno jako varování před nebezpečím.*", což může mít význam pro splnění prevenční povinnosti (§2902 NOZ).

9.2. Německo

Smluvní strany mohou upravit způsob náhrady škody, to není možné v oblasti mimosmluvní odpovědnosti.[222] Není možné dopředu vyloučit odpovědnost dlužníka

[222] MAGNUS, U. Damages under German Law. In MAGNUS, U., (ed.). *Unification of tort law: damages.* Hague: Kluwer Law International, 2001. ISBN 90-411-1481-5. s. 95.

(v případě smluvní odpovědnosti) za úmyslné zavinění (§276 odst. 3 BGB). Smluvní strany si mohou dále sjednat smluvní pokutu (§841 BGB), ta nevylučuje náhradu škody (§340 odst. 2 BGB), ale podléhá moderačnímu právu soudu, pokud je neúměrně vysoká, přiměřenost se poměřuje z hlediska oprávněných zájmů věřitele, nikoliv pouze finančních (§343 BGB). Strany mohou rovněž upravit výši nahrazované škody; §249 an BGB nejsou kogentními normami.[223] V případě odpovědnosti za úmyslné zavinění nemůže být smluvně omezena doba promlčení nároku (§202 odst. 2 BGB).

9.3. Francie

Smluvní strany si mohou pro případ nesplnění závazku smluvit povinnost zaplatit určitou částku z titulu náhrady škody, taková částka představuje paušalizovanou náhradu škody, poškozené straně pak nelze přiznat vyšší ani nižší nárok (článek 1152 alinéa 1). Soud však může pokutu snížit nebo naopak zvýšit, pokud je přehnaně vysoká nebo naprosto nedostatečná, a to i bez návrhu, ujednání omezující toto oprávnění soudu by bylo neplatné (čl. 1152 Code civil). Soudy však uznávají sankční funkci smluvních pokut a téměř nikdy je nesnižují.[224]

U smluvních ujednání omezujících nebo vylučujících náhradu škody judikatura dříve uznávala jen obrácení důkazního břemene, dnes takové omezení neplatí, v případě úmyslného zavinění jsou však tato ujednání neúčinná.[225] Mimosmluvní odpovědnost je považována za kogentní pravidlo (*règle d'ordre public*), a proto nelze vyloučit.[226] Po vzniku škody může škůdce s poškozeným uzavřít smír (*transacion*) (článek 2046).

9.4. Španělsko

---

[223] Winiger, B., Koziol, H., Koch, B.A., Zimmermann, R., (eds.). *Essential Cases on Damage. Digest of European Tort Law, Vol 2.* Berlin/Boston: de Gruyter, 2011. ISBN 978-3-11-024848-7. s. 17

[224] GALAND-CARVVAL, S. Damages under Frecnch Law. In MAGNUS, U., (ed.). *Unification of tort law: damages.* Hague: Kluwer Law International, 2001. ISBN 90-411-1481-5. s. 77.

[225] MALINVAUD, P. *Droit des obligations.* 7e éd. Paris: Litec, 2001. ISBN 2-7111-3289-7. s. 318.

[226] DELEBECQUE, P., PANSIER, F.-J. *Droit des obligations: responsabilité civile : délit et quasi-délit.* Paris: Litec, 2001. ISBN 2-7111-3280-3. s. 17.

Článek 1255 Código civil stanoví meze smluvní volnosti stran požadavkem, aby jejich dohoda nebyla v rozporu se zákony, morálkou a veřejným pořádkem. Jak bylo řečeno, nelze se vzdát nároku ze smluvní povinnosti k náhradě škody způsobené úmyslně. Bezpodmínečné vzdání se takového nároku, v případě nedbalostního zavinění ovšem rovněž není možné, protože by dohoda odporovala článku 1256 Código civil (není možné nechat o platnosti a splnění smluv rozhodovat jednu ze smluvních stran), rovněž nesmí být stanovena smluvní pokuta (*cláusula penal*), která by byla směšně nízká nebo nepoměrná k skutečné škodě, šlo by o obcházení zákona.[227] Smluvní pokuta vylučuje nárok na náhradu škody (článek 1152), moderační právo soudu je pozitivní úpravou omezeno na případy částečného splnění závazku (článek 1153). Jak bylo řečeno, mohou strany stanovit odlišný standard opatrnosti než *buen padre de familia* (článek 1104 odst. 2), mohou rovněž stanovit odpovědnost i pro případ náhody a vis maior (*fuerza mayor*). Výslovně tak stanoví článek 1105 Código civil ("*mimo případy výslovně stanovené zákonem a ty, kdy tak stanoví závazek, nikdo neodpovídá za nastalé skutečnosti, které nebylo možné předvídat nebo pokud byly předvídané, byly nevyhnutelné*").

9.5. Itálie

Ujednání preventivně vylučující nebo omezující odpovědnost dlužníka za úmysl nebo hrubou nedbalost (*colpa grave*), je neplatné *nullo* (článek 1229 odst. 1 Codice civile). Neplatné je také jekékoliv preventívní ujednání vylučující nebo omezující odpovědnost v případech, kdy je jednání (*fatto*) dlužníka nebo osob, za které odpovídá (*ausiliari*), porušením povinností vyplývajících z veřejného pořádku (článek 1229 odst. 2 Codice civile).

Je možné sjednat smluvní pokutu pro případ nesplnění nebo prodlení, v takovém případě nemusí věřitel dokazovat, že mu vznikla škoda, ani její výši (článek 1382 Codice civile). Smluvní pokuta omezuje možnost náhrady škody na slíbené plnění, pokud není sjednána vedle náhrady další škody (článek 1382 Codice civile). Soudce má

---

[227] DÍEZ-PICAZO, L., GULLÓN, A. *Sistema de derecho civil.* 9a ed. Madrid: Tecnos, 2001. ISBN 84-309-3671-8. s. 203.

moderační právo spravedlivě (*equamente*) ji snížit, pokud byla hlavní obligace částečně splněna, nebo pokud je výše smluvní pokuty zjevně nepřiměřená, vždy s ohledem na zájem věřitele na plnění (článek 1384 Codice civile). V souvislosti se smluvní pokutou, sjednanou s donucovacím a represivním účelem, na rozdíl od zákonné úpravy, která má zásadně povahu a účel kompenzace, vyvstávají úvahy o limitu smluvní autonomie.[228] Podle článku 1322 Codice civile mohou strany volně určit obsah smlouvy v zákonných limitech (odstavec 1), dále mohou uzavřít smlouvy, které nejsou upraveny zvláštními ustanoveními, pokud směřují k realizaci zájmů, které podle právního řádu zasluhují ochranu (odstavec 2).

Dříve byla ujednání omezující mimosmluvní odpovědnost neplatná v důsledku rozporu s veřejným pořádkem, to však dnes neplatí automaticky.[229]

9.6. Srovnání

V Německu je možné omezení smluvní odpovědnosti, není však možné dopředu vyloučit odpovědnost za úmyslné zavinění. Ve Francii je nyní takové omezení (se stejnou výhradou) možné, rovněž je možné sjednat smluvní pokutu, její charakter je chápán jako sankční a soudy ve vztahu k ní nevyužívají své moderační právo. Ve Španělsku nelze vyloučit odpovědnost předem nejen v případě úmyslného zavinění, ale zcela ani v případě nedbalosti; zajímavostí je výslovná možnost stanovit požadovaný standard péče, rovněž je zde možnost pokuty vylučující nárok na náhradu škody, která však nesmí být ani příliš nízká (zřejmě k zamezení obcházení předchozích pravidel). V Itálii není možné předem vyloučit odpovědnost v případě úmyslu nebo hrubé nedbalosti, rovněž v případě porušení povinností vyplývajících z norem veřejného pořádku. Smluvní pokuta lze sjednat i vedle náhrady škody, podléhá moderačnímu právu soudu v případě částečného splnění závazku dlužníkem nebo přehnané výše pokuty. Česká úprava umožňuje omezení nebo vyloučení práva na náhradu škody podle

---

[228] BUSNELLI, F.D., PATTI, S. *Danno e responsabilità civile*. 3 ed. Torino 2013, ISBN 978-88-348-2821-2. s. 264-265.

[229] BUSNELLI, F., COMANDÉ, G. Some remarks on the borderline between contract and tort law. In KOZIOL, H., (ed.). *Unification of tort law: wrongfulness.* Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1019-4. s. 85.

obchodního zákoníku (s výjimkou úmyslu), to platí i v novém občanském zákoníku ovšem s řadou omezení, v důsledku kterých není v některých případech možné ani vzdání se nároku na již vzniklou škodu, které je možné podle stávajícího občanského zákoníku.

Ve zkoumaných zahraničních úpravách a v České republice podle občanského zákoníku není možné v oblasti mimosmluvní odpovědnosti předem omezit nárok na náhradu škody. Je zde však možný vývoj ve prospěch takové možnosti (například v Itálii).

Závěr

Před závěrečným hodnocením uvedu několik poznámek k vybraným otázkám.

Protiprávnost je u smluvní odpovědnosti dána zásadně porušením smlouvy. Výjimkou jsou závazky za prostředky, kde se protiprávnost hodnotí měřítkem povinné péče. U mimosmluvní odpovědnosti je protiprávnost dána porušením zákonné povinnosti nebo porušením standardu péče, definicí kritéria (porušení principu *alterum non laedere* ve Španělsku, nebo vznikem *danno ingiusto* v Itálii) se pak může blížit pouhému požadavku vzniku (kvalifikované) škody.

V otázce zavinění se smluvní a mimosmluvní odpovědnost zásadně neliší. V Německu se zavinění vyžaduje pro oba druhy odpovědnosti. Nedbalostí je jednání v rozporu s náležitou péčí, posuzuje se podle objektivního měřítka. To se v případě smluvní a mimosmluvní odpovědnosti může lišit (například standard pro odpovědnost společníka §708 BGB). Význam zavinění oslabuje možná povinnost k náhradě škody, i v plné výši, u neodpovědných osob. Zavinění je zcela potlačeno ve Francii. Požadavek zavinění je omezován rovněž ve Španělsku. V Itálii je zavinění vyžadováno jen u mimosmluvní odpovědnosti, to platí také v České republice podle nového občanského zákoníku v případě porušení zákonné povinnosti.

Při splnění podmínek pro oba druhy odpovědnosti ve zkoumaných úpravách se zdají patrné tři přístupy. Ve Francii se aplikuje smluvní odpovědnost. Ve Španělsku se poškozenému poskytne výhodnější ochrana. V Německu je volba na stranách a zvolený druh odpovědnosti se upraví podle blízkosti konkrétních skutečností k jednotlivým druhům odpovědnosti (při volbě mimosmluvní odpovědnosti se aplikuje promlčecí lhůta pro smluvní odpovědnost a smluvní omezení odpovědnosti). Upřednostnění smluvní odpovědnosti v důsledku existence smlouvy nemusí být vždy spravedlivé. Upřednostnění zájmů poškozeného rovněž nemusí být vždy spravedlivé, zvláště pokud je protiprávnost založena samotným vznikem škody a zavinění je chápáno omezeně. Třetí přístup se tedy zdá nejspravedlivější.

Ve Francii v případě náhrady škody třetím osobám aplikují soudy mimosmluvní odpovědnost. Upřednostňují tedy kritérium existence smlouvy. Protože není splněno,

aplikují mimosmluvní odpovědnost, přitom však asimilují smluvní *faute* k mimosmluvní *faute*. Ve vztahu ke třetím stranám nastanou zcela deliktní následky, neaplikují se zákonná a smluvní omezení smluvní odpovědnosti.

Podmínka předvídatelnosti škody v době uzavření smlouvy je podmíněna uzavřením smlouvy. Pokud zde není smlouva, není dáno omezení předvídatelností. Tuto skutečnost zřejmě nelze přeceňovat ze dvou důvodů. Prvním je postoj soudů, které toto ustanovení nevyužívají (Francie), nebo jej aplikují i na mimosmluvní odpovědnost (Itálie). Druhým je korekce v rámci hodnocení prvků odpovědnosti.

Možnost omezení nároku na náhradu škody v mimosmluvní oblasti není v právní úpravě předvídána, předvídána je pouze v oblasti smluvní odpovědnosti. Jejich zákaz je vyvozován z veřejného pořádku. Tento postoj by se však mohl v budoucnu změnit (Itálie).

Přestože se odlišné účinky některých speciálních pravidel prostřednictvím judikatury stírají, došel jsem ze svého pozorování k závěru, že rozlišování smluvní a mimosmluvní odpovědnosti je odůvodněné a má svůj význam. Mezi smluvními stranami lze předpokládat vztah, jehož kvality mohou v oblasti odpovědnosti odůvodnit některé odlišnosti (například kratší promlčecí dobu, odlišný požadovaný standard péče), určitá zvláštní oprávnění (například možnost omezit nárok na náhradu škody) a zvláštní povinnosti (například prevenční). To by bylo možné považovat za argument proti jednotné úpravě odpovědnosti, přinejmenším tam, kde má rozlišování dlouhou tradici. Jistě je však možné, aby mezi nesmluvními stranami existoval vztah s podobnou kvalitou, která je předpokládána mezi smluvními stranami. Pak by na tuto situaci měla být aplikována odpovídající pravidla. Rozlišení na základě existence smlouvy se nezdá dostačující. Pozitivní úprava odpovědnosti je ve zkoumaných právních řádech stručná. Odvození některých pravidel, z veřejného pořádku, nebo aplikace některých pravidel na základě pouhé skutečnosti, že zde není smlouva, pak nemusí být přesvědčivé, zvláště pokud aplikace takových pravidel nevede k uspokojivým výsledkům. Soudy by proto podle mého názoru měly zejména v případech, kde je pochybnost, jaký druh odpovědnosti použít, postupovat s co nejširším posouzením faktického vztahu mezi škůdcem a poškozeným. Rozdíl spočívající v existenci smluvního vztahu nesmí vynutit

aplikaci pravidel, která vycházejí z předpokladů velmi odlišných od situace mezi škůdcem a poškozeným. Korekci zde může poskytovat hodnocení prvků odpovědnosti nebo přiznání zvláštních oprávnění osobám, u nichž jsou skutečnosti předpokládané u smluvních stran.

Seznam zkratek

OZ - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

NOZ - zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ObchZ - zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

BGB - Bürgerliches Gesetzbuch

ABGB - císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný občanský zákoník

Použitá literatura

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., et al. *Občanské právo hmotné 2, díl třetí: závazkové právo.* 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4.

KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J.. *Občanské právo hmotné.* 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2005. ISBN 80-7357-127-7.

ŠVESTKA, J. *Občanský zákoník: komentář.* 2. vyd. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6.

PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku).* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-714-8.

GERVEN, van W., LEVER, J., LAROUCHE, P. *Tort law.* Oxford: Hart, 2000. ISBN 1-84113-139-3.

MAGNUS, U., (ed.). *Unification of tort law: damages.* Hague: Kluwer Law International, 2001. ISBN 90-411-1481-5.

KOZIOL, H., (ed.). *Unification of tort law: wrongfulness.* Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1019-4.

SPIER, J., (ed.). *Unification of tort law: causation*. Hague: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1325-8.

KOZIOL, H. *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective.* Wien : Jan Sramek Verlag, 2012, ISBN 978-3-902638-85-4.

Winiger, B., Koziol, H., Koch, B.A., Zimmermann, R., (eds.). *Essential Cases on Damage. Digest of European Tort Law, Vol 2.* Berlin/Boston: de Gruyter, 2011. ISBN 978-3-11-024848-7

DELEBECQUE, P., PANSIER, F.-J. *Droit des obligations: responsabilité civile : délit et quasi-délit*. Paris: Litec, 2001. ISBN 2-7111-3280-3.

MALINVAUD, P. *Droit des obligations.* 7e éd. Paris: Litec, 2001. ISBN 2-7111-3289-7.

VINEY, G. *Traité de droit civil: introduction a la responsabilité.* 3e éd. Paris: L.G.D.J, 2006. ISBN 978-2-275-03247-4.

BACACHE-GIBEILI, M. *Droit Civil, Tome 5 : Les obligations, La Responsabilité civile extracontractuelle*. Paris : Economica, 2007. ISBN 978-2-7178-5452-7.

TUNC, A., *La responsabilité civile.* 2e éd. Paris : ÉCONOMICA, 1989.

DÍEZ-PICAZO, L., GULLÓN, A. *Sistema de derecho civil.* 9a ed. Madrid: Tecnos, 2001. ISBN 84-309-3671-8.

BELTRÁN SÁNCHEZ, E.M., ORDUÑA MORENO, J. *Curso de derecho privado*. 10a ed. Valencia: Tirant Lo Blanch, 2007. ISBN 978-84-8456-913-8.

BUSNELLI, F.D., PATTI, S. *Danno e responsabilità civile*. 3 ed. Torino 2013, ISBN 978-88-348-2821-2.

Contractual and non-contractual liability to damages (a comparison with foreign legislation)

In theory tort and contractual liability might seem to draw clear boundaries. The first one arises from breach of contract whereas tort being unrelated to any contractual obligation. However it is known that some legal systems, like the Czech law, do not differentiate between them and do not provide them with different rules. Does it only mean the differentiation is useless in these legal systems or does it suggest that there might be no reasonable grounds for distinction in other legal systems? How do tort and contractual liability differ?

Differences have to be weighed when area between tort and contract is considered. They are of significance when it comes to possibility or impossibility of choice in case of concurrence of tort and contract and they are important for liability to third parties of a contract.

I researched following legal systems: Czech law, German law, French law, Spanish law and Italian law. In each of them I examined these areas: contractual liability, liability to third party, tort liability, liability for behaviour contrary to bonos mores, and selected elements of tort liability with some remarks to some special rules for contractual liability: wrongfulness, fault, causation, damage and its compensation, and contractual limitations of liability. Each area includes comparative summary. I limited the scope of this thesis on general liability for damages and pecuniary (material) damages.

Within these limitations other than above mentioned differences can be identified, the most obvious being: possibility of limitation of liability, and condition of foreseeability of the extent of the damage. It must be said that however clear these differences appear from the respective civil codes, they generally blur under the influence of the jurisprudence. This seems to be true in general (with some exceptions like the established rule of non-concurrence non-cumul in French law). That brings again the question whether tort and contractual liability should be differentiated.

Under my observations I came to the conclusion that different rules for tort and contractual liability are justified by the quality of relationship between contractual parties. These qualities should nevertheless be considered with more delicate criteria than mere existence of a contract, especially in cases (recognized or not) of area between tort and contractual liability and in case of their concurrence. This moderate approach seems to be adopted by German courts.

smluvní odpovědnost, mimosmluvní odpovědnost, srovnávací studie

contractual liability, tort, comparative study